

Lokaal samenwerken

aan kindvoorzieningen

Regie pakken: waarom en hoe?

Vooraf

Deze handreiking is gemaakt voor wethouders door wethouders, voor ambtenaren en door ambtenaren¹⁾. Veel gemeenten zoeken naar mogelijkheden om de ontwikkeling van meer samenhang tussen kinderopvang, primair onderwijs en kindnabije zorg te stimuleren. Dat is geen eenvoudige opgave. Deze handreiking vat ervaringen samen. Kern van de handreiking is een dashboard waarop u alle knoppen vindt waaraan u kunt draaien als u meer samenhang wilt in de voorzieningen voor kinderen. Het gaat in deze handreiking niet om het realiseren van integrale kindcentra als doel op zich. Integrale kindcentra zijn een vorm, een middel om het doel te bereiken. Het doel is het bieden van optimale ontwikkelingskansen aan kinderen en dan zijn samenwerking en een bepaalde mate van integratie tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp zeer behulpzaam. Na een inleiding vindt u het dashboard in twee delen: het waarom en het hoe.

1) Deze handreiking is tot stand gekomen naar aanleiding van enkele bijeenkomsten met koplopers en voormalige koplopers: wethouders, beleidsmedewerkers en oud-wethouders die allemaal onderdeel zijn (geweest) van de kopgroep Wethouders voor Kindcentra. Dat is een netwerk van ongeveer veertig wethouders die zich lokaal inzetten voor de ontwikkeling van kindcentra. De kopgroep komt periodiek bijeen om kennis en ervaringen uit te wisselen en samen op te trekken als ambassadeurs. De kopgroep is zowel onderdeel van de VNG als gelieerd aan PACT voor Kindcentra. Zie ook het colofon.

Aanleiding: waarom deze handreiking?

Optimale ontwikkelkansen voor alle kinderen, wie kan daar tegen zijn? Toch laat het stelsel van kindvoorzieningen in Nederland nog te wensen over. Het is versnipperd, complex en werkt segregatie in de hand²⁾. Het stelsel is aan een heroverweging toe. De praktijk wil verder! Ondanks belemmerende wet- en regelgeving vinden onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp elkaar steeds vaker. De SER stelde al in 2016 dat investeren in het jonge kind loont en benadrukte het belang van goede kindvoorzieningen in *Gelijk goed van start*³⁾. De politiek roert zich, nu in het najaar van 2020. Er worden studies uitgevoerd naar mogelijke aanpassingen van het stelsel⁴⁾. Het platform de Toekomst van Arbeid doet vergaande adviezen over een laagdrempelig aanbod voor kinderen van 0-12 jaar⁵⁾.

Gemeenten hebben een belangrijke verbindende en stimulerende rol als het gaat om kindvoorzieningen. Gemeenten zijn de schakel tussen verschillende partijen en belangen en hebben een opdracht als hoeder van het algemeen belang en als regisseur van het sociaal domein. Gemeenten zijn vanuit hun verantwoordelijkheid voor jeugdhulp, welzijn en onderwijsachterstandenbeleid de aangewezen partij om in te zetten op preventie. Met hun wettelijke taak voor onderwijshuisvesting kunnen gemeenten ook een faciliterende rol vervullen. Er zijn meerdere argumenten waarom gemeenten zich inzetten voor een beter stelsel van kindvoorzieningen. Deze inhoudelijke thema's worden in deze handreiking uitgewerkt en toegelicht. Hierbij gaat het onder meer om kansengelijkheid en brede talentontwikkeling, de verbinding binnen het sociaal domein, inzet op preventie en het efficiënter benutten van onderwijs- en kinderopvanghuisvesting.

Deze handreiking gaat ook over het HOE? Hoe kan de gemeente haar rol invullen? Zo adviseerde de door het Rijk geïnitieerde Taskforce samenwerking onderwijs en kinderopvang in 2017⁶⁾ gemeenten het volgende:

Neem vanuit de verantwoordelijkheid voor welzijn en jeugd die de gemeente bij de decentralisatie van overheidsstaken toebedeeld heeft gekregen, het initiatief en de regie om samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang tot stand te brengen. Maak hierbij ook gebruik van de Lokale Educatieve Agenda om met alle betrokken partners tot afspraken te komen over onderwijs- en jeugdbeleid. Zet daarbij in op lokaal maatwerk, kwaliteit en een verschuiving van een curatieve naar een preventieve aanpak. Bundel en ontschot hiervoor waar mogelijk gemeentelijke subsidies. En betrek het lokale jeugdbeleid hierbij, vanuit de Wmo en de Jeugdwet, zodat het daadwerkelijk kan komen tot één gezin, één plan en één regie.

Gemeenten worden opgeroepen om 'de regierol te pakken' op meerdere terreinen. Maar wat verstaan we onder regie? De term wordt op verschillende wijzen uitgelegd en beleefd. Met regie bedoelen we: het organiseren, initiëren, faciliteren van een gezamenlijke agenda binnen een netwerk van gelijkwaardige partijen, waar men zich aan committeert, om gezamenlijk maatschappelijk waarde te creëren. Het gaat hierbij om een netwerk met horizontale verhoudingen. De regisseur initieert, faciliteert en stuurt daarmee zonder hiërarchische macht. Deze regierol moet een gemeente dan ook gegund krijgen en vraagt kennis van de inhoud, inzicht in het proces en samenwerkingsvaardigheden. Deze handreiking is bedoeld om gemeenten op weg te helpen met zowel de inhoudelijke argumentatie (het waarom) als met het handelingsperspectief voor wat betreft de eigen rol (het hoe).

2) Dit is in het veld een breed gedragen beeld. De OECD beaamt dit en pleit in het rapport *Netherlands 2016. Foundations for the Future, Reviews of National Policies for Education* voor een integrale benadering.

3) SER, *Gelijk goed van start*, visie op toekomstige stelsel van voorzieningen voor jonge kinderen, januari 2016

4) Zie onder meer de *eindrapportage Scenariostudie Vormgeving Kindvoorzieningen* die het Kabinet in juni 2020 naar de Tweede Kamer stuurde. Het kabinet verkent scenario's voor ons stelsel van kindvoorzieningen - van alles bij het oude laten tot een basisvoorziening- en legt mogelijke scenario's langs een driedelige meetlat: zijn onze kindvoorzieningen goed voor de ontwikkeling van kinderen én goed voor de arbeidsparticipatie én is de uitvoering eenvoudig?

5) In het *Advies Investeren in mensen* doet het maatschappelijk middenveld (waaronder werkgeversorganisaties) aanbevelingen over werken, leren en verzekeren. Hoofdstuk 5 van dat advies richt zich op kinderen van 0-12 jaar en doet vrij vergaande aanbevelingen, waaronder een voor alle kinderen toegankelijke speelleerschool 0-6 jaar en een schooldag met tijd voor brede talentontwikkeling voor alle kinderen van 6-12 jaar.

6) *Hier* te vinden.

Hoe doen we dat?

Waarom?

Er zijn veel redenen te noemen voor een actief beleid van gemeenten gericht op het optimaliseren van kindvoorzieningen en de samenwerking tussen voorzieningen.

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

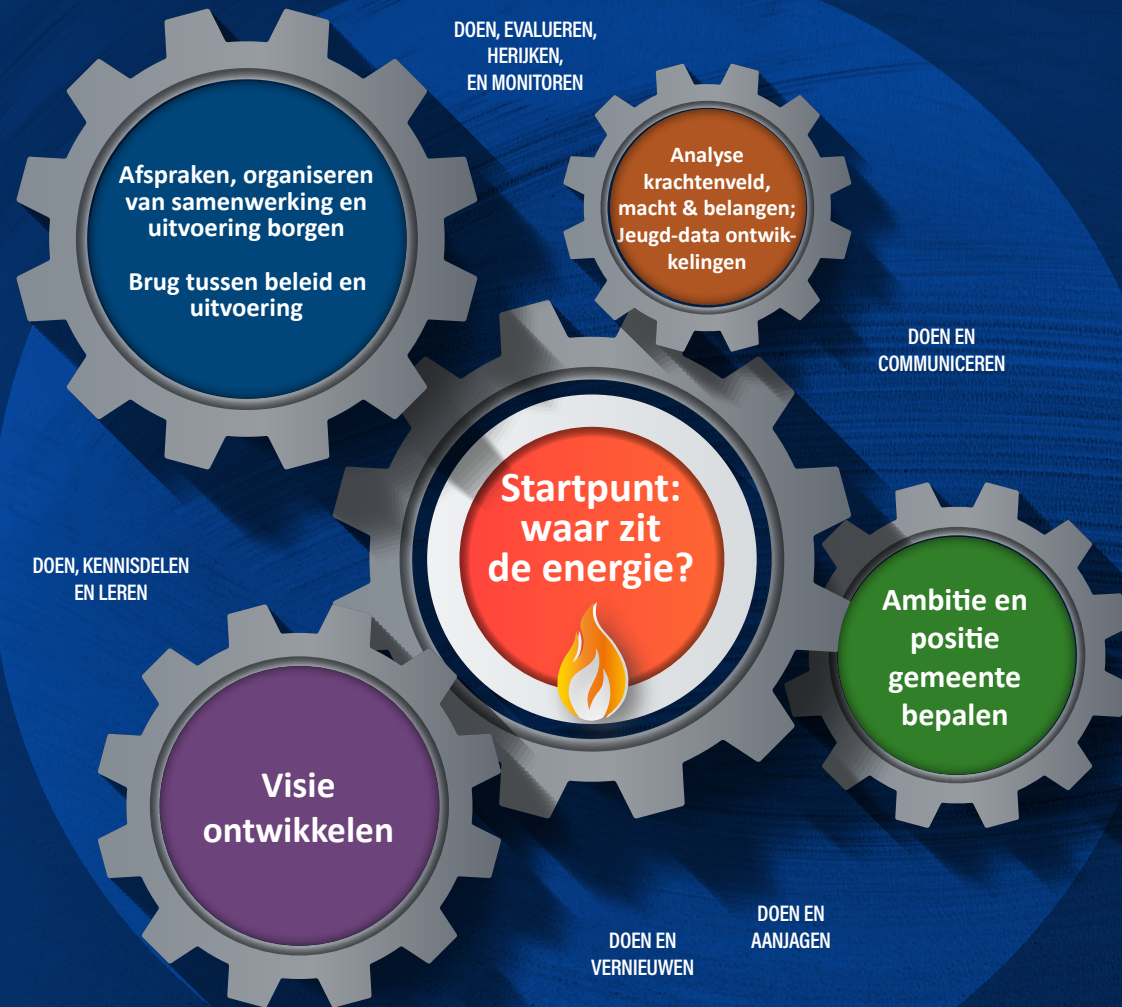
Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Aan de slag met kindvoorzieningen... hoe pak je dat aan?

Wanneer een wethouder of gemeente aan de slag wil met het realiseren van meer geïntegreerde kindvoorzieningen⁷⁾, dan rijst de vraag: hoe? Een doorgaande ontwikkellijn voor kinderen en rijke dagprogramma's vragen om nauwe samenwerking, die tot volle wasdom moet komen op de werkvloer, in de klas en op de kinderopvanggroep. Bestuurders en directies van kinderopvang en onderwijs zijn aan zet om deze samenwerking te organiseren. Gemeenten kunnen hun ambities op dit terrein dan ook alleen waarmaken in samenwerking met andere partijen. Gemeenten kunnen daarbij wel een cruciale stimulerende en faciliterende rol spelen als regisseur. De wettelijke taken die gemeenten hebben kunnen hier het beginpunt zijn. Dit vraagt een bepaalde rolopvatting en inzicht in het proces. Hieronder schetsen we enkele processtappen die komen kijken bij het ontwikkelen van meer geïntegreerde kindvoorzieningen.

Bij het ontwikkelen van meer geïntegreerde kindvoorzieningen gaat het om samenwerking, visie, bestuurskracht en het omgaan met enkele fundamentele dilemma's. Vooraf wijzen we op enkele van deze basisprincipes en dilemma's, waarmee gemeenten rekening moeten houden bij het vormgeven van het proces.

- De context is overal verschillend en de invulling kan alleen lokaal maatwerk zijn. De ontwikkeling van meer geïntegreerde kindvoorzieningen vraagt nauwe samenwerking tussen andersoortige partijen, binnen een context die lokaal bepaald wordt en die constant in ontwikkeling is. Het is daarmee onmogelijk om een blauwdruk te maken van hoe je tot deze voorzieningen komt. Wat in de ene context goed heeft gewerkt is geen garantie voor een andere gemeente. Elke gemeente zal dus tot op zekere hoogte juist wel zelf het wiel moeten uitvinden en de eigen rol en interventies moeten bepalen naar gelang de situatie. Toch zijn er processtappen die overal terugkomen, die worden in deze handreiking uitgelicht.
- In het verlengde daarvan vraagt het ontwikkelen van meer geïntegreerde kindvoorzieningen om procesmanagement, geen projectmanagement. Het vraagstuk is niet eenduidig, de oplossing is niet eenvoudig, het gewenste resultaat is niet statisch en er zijn verschillende partijen nodig om het resultaat te bereiken⁸⁾.

Partijen werken samen zonder formele hiërarchie, maar met elk hun eigen machtsmiddelen, belangen en overtuigingen. Dit vraagt dan ook om een andere aanpak dan een gemiddeld project. Het vraagt om een open houding en een goed procesontwerp.

- De wet- en regelgeving is nog niet aangepast op de praktijk van nauwe samenwerking binnen kindvoorzieningen, dit betekent dat bepaalde wet- en regelgeving in de weg kan (gaan) zitten⁹⁾. Dit vraagt in de praktijk om creativiteit en lef. De druk om wet- en regelgeving te veranderen en het stelsel te wijzigen neemt toe. Het is daarom zaak goed op te hoogte te zijn van de beweging die gaande is en wat dit lokaal kan betekenen.
- We hebben de wens om de kindvoorzieningen meer bij elkaar te brengen en op elkaar af te stemmen. Hiervoor is een goede samenwerking nodig tussen sectoren, organisaties en beroepsgroepen. Zo'n samenwerking tussen uiteenlopende vakgebieden kan lastig zijn. Dit komt doordat elk vakgebied beschikt over experts, die gewend zijn de regie te hebben binnen hun eigen terrein. Zelfs voor professies die dichtbij elkaar zitten, vraagt het de nodige aandacht, urgentie en overtuiging op meerdere niveaus om goed samen te kunnen werken. Bij het ontwikkelen van meer geïntegreerde kindvoorzieningen raak je ook aan sectorbelangen. De kinderopvang, alhoewel met een maatschappelijke taak, moet bijvoorbeeld zijn eigen broek ophouden en neemt daardoor een andere positie in dan het onderwijs dat met publiek geld wordt gefinancierd. Ook is er de noodzaak tot gelijkwaardigheid in de samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs, tot erkenning van beider expertises, daar waar de praktijk vaak weerbarstig is.

7) Het gaat in deze handreiking niet om het realiseren van integrale kindcentra als doel op zich. Integrale kindcentra zijn een vorm, een middel om het doel te bereiken. Het doel is het bieden van optimale ontwikkelingskansen aan kinderen. Wij zijn ervan overtuigd dat samenwerking en een bepaalde mate van integratie tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp nodig zijn.

8) Zie: Bruijn, de, H. en Heuvelhof, ten, E., *Management in netwerken, over veranderen in een multi-actorcontext*, 2017

9) *Boek Kindcentra 2020 een realistisch perspectief*, 2015

Aan de slag met kindvoorzieningen... hoe pak je dat aan?

- Duurzame samenwerking in deze context wordt bemoeilijkt door personele wisselingen. Dat is overal het geval. Veel kennis en relaties gaan verloren door personele wisselingen bij de samenwerkende partijen. Ook politieke wisselingen kunnen de samenwerking bemoeilijken. Dit is extra urgent in een veld waar er nog geen wet- en regelgeving is om op te bouwen. De aanbeveling is dan ook om de samenwerking te borgen door goede langjarige afspraken te maken en de governance helder in te richten.

‘Een projectplan opstellen lukt niet, want je weet van tevoren niet waar je uit gaat komen.’

Startpunt

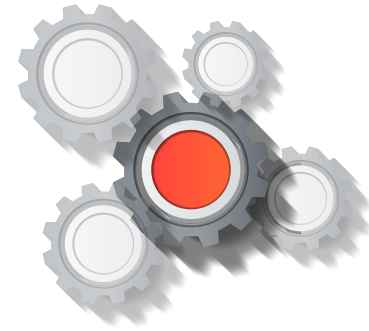
Het middelpunt van het figuur, het oranje tandwiel, laat zien dat het startpunt kan wisselen. Het vuurtje kan ontstaan bij een gedreven wethouder of ambtenaar, maar het kan net zo goed ontstaan bij een vooruitstrevende onderwijs- of kinderopvangbestuurder of bij een groep ouders, of het startpunt kan groeien vanuit een goed werkende samenwerking tussen organisaties op de werkvloer. Het is voor het resultaat niet belangrijk waar het precies begint, als het de andere tandwielen maar in beweging brengt. Het startpunt is daar waar de energie van de partijen zit. Het is wel belangrijk dat die energie herkend wordt door de gemeente, gestimuleerd of zelf aangezwengeld.

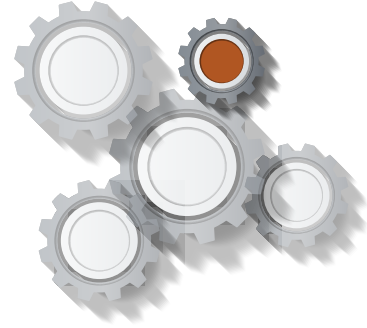
'Je moet je positie als wethouder benutten om dingen te agenderen. Leiderschap is van belang en moet erkend worden.'

De energie aanwakken kan bijvoorbeeld door inspirerende voorbeelden te bezoeken of enthousiasmerende sprekers uit te nodigen. Er zijn tal van goede voorbeelden van integrale voorzieningen in binnen- en buitenland, die het bezoeken waard zijn. Of door het benutten van momenten die in eerste instantie gezien worden als een crisis onder het mom van 'Never waste a good crisis'. Als een schoolgebouw aan vervanging toe is bijvoorbeeld, of als bevolkingskrimp noodzaakt tot het sluiten van scholen en kinderopvang, als beide werksoorten niet rendabel blijken.

Voorbeeld: Zoetermeer heeft haar belangrijkste partners meegenomen op studiereis naar Zweden. Ze hebben een bezoek gebracht aan mooie initiatieven en integrale voorzieningen voor kinderen. Dit heeft veel inspiratie opgeleverd en heeft het begin ingeluid van een jarenlang proces om tot integrale kindcentra te komen in de eigen gemeente. Die reis versterkte de relatie tussen de partners en gaf een gezamenlijk referentiepunt, een stip aan de horizon.

Hoe?

Analyse

Het bruine tandwiel is de analysefase. Waar het beginpunt ook ligt, er moet altijd een analyse gemaakt worden door de gemeente, als er een gemeentelijke rol wordt nagestreefd. Hierbij gaat het om de volgende onderdelen:

- Probleemanalyse: wat speelt er?
 - Facts en figures in beeld
- Krachtenveldanalyse
 - Belangen en onderlinge dynamiek in beeld

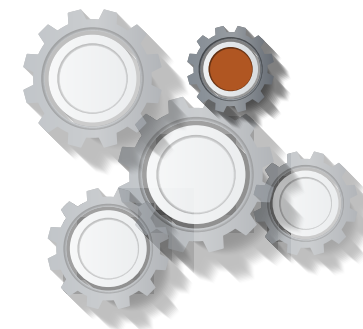
Voorbeeld: De gemeente Sluis heeft in Zeeuws Vlaanderen te maken met een krimpsituatie in combinatie met concurrentie met Belgische scholen. Het leek niet meer wenselijk of haalbaar om in meerdere kleine kernen scholen met weinig leerlingen te behouden. Er is toen gekozen voor het omvormen van 24 kleine scholen naar 8 grotere integrale kindcentra (IKC's).

Een **goede (gezamenlijke) probleemanalyse** is van belang. Idealiter maakt de gemeente deze probleemdefinitie samen met partners, zodat het een gezamenlijke zoektocht is naar de juiste probleemdefinitie. Dit maakt een gezamenlijke oplossingsrichting gemakkelijker en zorgt voor meer eigenaarschap. Welke data van belang zijn, is contextafhankelijk en moet

per gemeente bepaald worden. Het gaat bijvoorbeeld om vragen als: wat voor populatie is er? Waar zijn ouders en kinderen mee geholpen? Waar is de lokale gemeenschap mee geholpen? Wat is de urgentie? Denk daarbij aan de volgende data:

- Demografische gegevens: hoe zijn kinderen verspreid over de gemeente? Zijn er krimp- of groeigebieden? Hoe ziet de opbouw van de bevolking eruit en welke ontwikkeling wordt hierin verwacht? Zijn er veel werkende ouders? Hoe zit het met armoede en werkloosheid? Spelen denominaties een belangrijke rol onder ouders (of vooral onder bestuurders)?
- Gegevens over onderwijs: hoe staat het met onderwijsachterstanden, voortijdig schoolverlaters (VSV) en thuiszitters? En hoe zijn die verdeeld over de scholen en wijken? Hoe gaat onderwijs daarmee om? Hoeveel kinderen maken gebruik van passend onderwijs en speciaal (basis) onderwijs en hoe verhoudt de gemeente zich daarin tot de rest van Nederland?
- Gegevens over kinderopvang: hoeveel organisaties en locaties zijn er voor kinderopvang (dagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang, gastouderopvang) in de gemeente? Hoe zijn die verspreid? Hoeveel kinderen maken hier gebruik van? Hoeveel kinderen maken gebruik van voorschoolse educatie?
- Gegevens over jeugdhulpgebruik: hoeveel kinderen maken gebruik van jeugdhulp? Om welke vormen van hulp gaat het? Welke organisaties zijn hierbij betrokken? In hoeverre zijn scholen en kinderopvang betrokken? Welke gegevens zijn inzichtelijk op schoolniveau en kinderopvangniveau?

Analyse

- Gegevens over gezondheid, sport, cultuur: wat is er bekend over de gezondheidssituatie van kinderen in de gemeente, of in bepaalde wijken? Wat valt hierin op? Hoe verhoudt zich dat tot andere gemeenten? Hoe staat het met de mate waarin kinderen lid zijn van een sportvereniging, muziek maken of gebruik maken van cultureel aanbod?
- Daarnaast is het zinvol om de middelen die de gemeente besteedt aan onderwijsachterstandsbeleid (OAB), onderwijs- en welzijnslocaties, jeugdhulp en kinderopvang, naschoolse activiteiten etc. in beeld te krijgen, evenals de middelen die lokale partners inzetten.

Datagedreven werken is populair (en terecht). De gemeente heeft schatten aan data. Ontsluit die data. Bovendien kunnen in de reguliere monitoren eenvoudig enkele vragen worden toegevoegd om meerjarig relevante data te verzamelen en daar gebruik van te maken. Mogelijke bronnen voor deze gegevens zijn: gemeentelijke databases, GGD-monitor, VVE-monitor, CBS, waarstaatjegemeente.nl, onderwijsinspectie, GGD inspecties, gemeentelijke handhaving, enquêtes en interviews. Instellingen voor middelbaar en hoger onderwijs (mbo, hbo, en wo) kunnen in termen van kennisontwikkeling een verdiepende rol spelen. Vaak is de relatie, ook lokaal, dun en ad hoc. De gemeente kan hier een verbindende rol in spelen, bijvoorbeeld via een City-deal. Zo kan een meerjarige verdieping aangebracht worden en gaat de ene student/lector op de schouders van de andere staan.

Ook is het zinvol om **een krachtenveldanalyse**¹⁰⁾ te maken. Hierin worden de verschillende partijen in de gemeente beschreven, hun relaties tot elkaar (netwerkanalyse) en hun belangen en machtsmiddelen (belangenmatrix). Als de samenwerkingscultuur vertrouwd genoeg is, wordt de krachtenveldanalyse idealiter gezamenlijk met de partners opgesteld of aangevuld. Dat is een goede exercitie om belangen en waarden van elkaar op tafel te krijgen, het onderlinge begrip te vergroten en de verwachtingen te verhelderen.

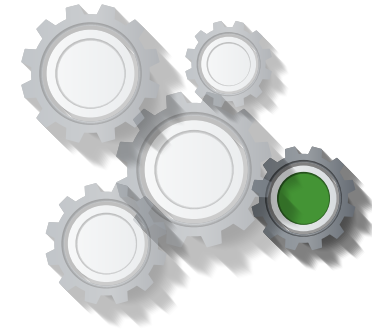
‘Mijn hartenkreet is: denk niet vanuit de wet, maar vanuit het kind, ga in gesprek met je partners en zie dan wat je te organiseren hebt.’

Voorbeeld: In Leeuwarden kunnen alle IKC's jaarlijks de subsidie 'Kansen voor Kinderen' krijgen. Dit gaat per aanvraag om een maximum van € 50.000,-. De subsidie komt tot stand door het ontschotten van gemeentelijk budget. Met dit geld kan elk IKC een aanvullend onderwijs- of ontwikkelaanbod bieden. De IKC's baseren het aanvullende aanbod op de resultaten uit de omgevings- en populatieanalyse van het IKC. De subsidie is erg succesvol; er is meer ruimte om kinderen te bieden wat zij nodig hebben.

¹⁰⁾ Zie een voorbeeld:

<https://www.dementiezorgvoorelkaar.nl/wp-content/uploads/2019/01/instructie-krachtenveldanalyse.pdf>

Ambitie en rol bepalen

Het groene tandwiel staat voor het bepalen van de positie van de gemeente bij de ontwikkeling van meer geïntegreerde kindvoorzieningen. Grofweg kan de gemeente kiezen uit de volgende rollen¹¹⁾:

- Sturend: gemeentelijke visie is leidend, de gemeente zet eigen middelen doelgericht in en zoekt hier partners bij.
- Regisserend: neemt het initiatief voor het proces, formuleert met de lokale partners een gezamenlijke visie en maakt afspraken over acties en verantwoordelijkheden.
- Faciliterend: ondersteunt de lokale partijen vooral in het proces en soms ook in het beschikbaar stellen van bijvoorbeeld accommodaties en subsidies (voor projectleiding, congressen, lezingen, werkbezoeken etc.).
- Volgend: wacht initiatieven van het veld af en reageert vanuit eigen prioriteiten.

In deze handreiking gaan wij uit van de keuze voor een regisserende rol, maar deze rollen kunnen ook wijzigen gedurende het proces. Zo kan een gemeente bijvoorbeeld eerst een regisserende rol nemen en daarna een periode meer volgend zijn, bijvoorbeeld als anderen de lead overnemen. Of juist eerst afwachtend en daarna meer faciliterend als er een behoefte wordt geuit aan meer bemoeienis van de gemeente. De keuze voor de rol is bepalend voor het procesontwerp en de opstelling richting de partners.

Om een afweging te kunnen maken bij het kiezen van de juiste rol zijn de volgende elementen van belang:

- De ambitie van het college en de wethouder: is er een intrinsieke motivatie en is er een visie?
- De positie van de gemeente in het lokale speelveld.
- Houding, kennis en competenties van de wethouder en ambtenaren.
- De bereidheid om middelen vrij te maken of (via Rijk of regelingen) te verwerven.

Daarbij gaat het om het bepalen van de ambitie van het college op dit onderwerp. Wat streeft het college na? Wat is de ambitie van de wethouder? Hoe past het bij de grotere strategische vraagstukken waar de gemeente voor staat? Hoe kijkt de gemeenteraad hiernaar? Hoe past het bij de wettelijke taken die gemeenten hebben? Welke van de inhoudelijke argumenten uit het gedeelte over 'waarom' spreken het meest aan? Zijn er middelen en capaciteit beschikbaar om hiermee aan de slag te gaan? Welke urgentie is er?

Hierbij is het belangrijk te streven naar consistentie in beleid, integraliteit en intern ontschotten. Dit zorgt ervoor dat onderdelen van de gemeente elkaar versterken en niet tegenwerken. Het domeinoverstijgend werken moet binnen de gemeentelijke organisatie vorm krijgen, bijvoorbeeld in de portefeuillevelding en de inrichting van intern gecombineerde teams. Bij het realiseren van de verbindingen tussen diverse invalshoeken, is het uitvoerende perspectief hard nodig. Vraag medewerkers van het uitvoerende niveau eens wat zij van beleidsmakers nodig hebben.

*'Intern ontschotten is ook een succesfactor.
Onderwijshuisvesting is ondergebracht bij het
Sociaal Domein, daarom konden we het
verbinden en meerjarig inzetten. Als we
integraliteit van anderen verwachten,
moeten we het zelf ook doen.'*

Ambitie en rol bepalen

Wettelijke taken die raken aan meer geïntegreerde kindvoorzieningen:

Binnen het onderwijsdomein zijn gemeenten wettelijk verantwoordelijk voor:

- leerlingenvervoer,
- handhaving van de leerplicht,
- onderwijshuisvesting (OHV),
- gemeentelijk onderwijsachterstandsbeleid (GOA).

Wat betreft kinderopvang:

- de financiering van voorschoolse voorzieningen voor peuters met ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag.
- gemeenten bewaken samen met hun GGD de kwaliteit van kinderopvang, BSO, gastouderbureaus en gastouders. Inspectie wordt uitgevoerd door de GGD. Gemeente neemt maatregelen als dat nodig is.

Jeugdhulp:

- gemeenten zijn verantwoordelijk voor het beschikbaar stellen van alle vormen van jeugdhulp.

Binnen de Wet Publieke Gezondheid zijn gemeenten verantwoordelijk voor:

- jeugdgezondheidszorg
- preventie

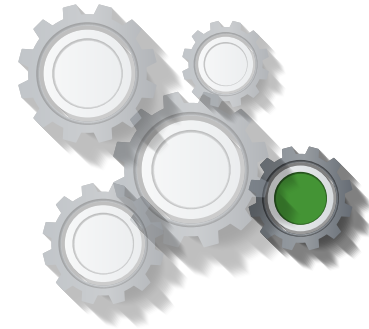
Ook overige taken die gemeenten hebben wat betreft bijvoorbeeld welzijn, schuldhulpverlening, armoedebeleid raken aan kindvoorzieningen.

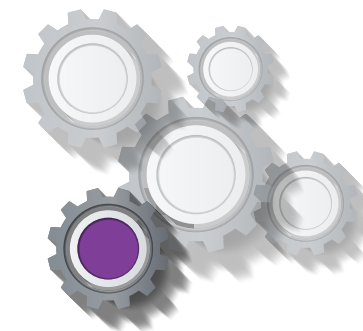
Vervolgens moet de rol van de gemeente in het speelveld worden meegenomen in de afweging. Hierbij is de krachtenveldanalyse een hulpmiddel. De mate waarin er wordt samengewerkt tussen partijen, de samenwerkingscultuur en de onderlinge dynamiek is bepalend voor de rol die de gemeente kan spelen. In hoeverre is het veld al georganiseerd? Om hoeveel spelers gaat het? Hoe staat men tegenover de gemeente? Wat is strategisch gezien de beste rol om in te nemen?

*'Je kernproduct als gemeente is:
echt commitment met een lange adem.'*

Voorbeeld. Eén van de koplopers vertelt dat hij als wethouder in zijn kleine gemeente langs alle partners is gegaan, met de vraag 'waar kan ik jullie mee helpen?' in plaats van ze te vragen voor iets dat hij zelf wilde bereiken. Ook hielp het dat hij een budget ter beschikking had gesteld. Uiteindelijk kwam toen vanuit het veld de behoefte aan meer integrale voorzieningen en hebben ze samen toegewerkt naar een visie voor de gemeente. Zijn succesfactor: 'flexibele standvastigheid en budget ter beschikking stellen'.

Hoe?

Visie ontwikkelen

Het paarse tandwiel staat voor het ontwikkelen van een visie. Het is cruciaal om te werken vanuit een gezamenlijke ambitie, vertaald in een visie. Een visie met leidende principes die richting geeft aan de samenwerkende partijen en deze verbindt. Idealiter is het een visie op twee lagen. De eerste laag gaat over de gewenste ontwikkeling van kinderen in de gemeente, wat is daarvoor belangrijk? Welke doelen stellen we daar voor op? De tweede laag gaat om een visie op organiseren: hoe organiseren we de samenwerking? Welke doelgroep wordt wanneer betrokken? Welke samenwerkingscultuur willen we creëren? Deze visie moet bestaan uit richtinggevende uitspraken die vervolgens vertaald worden naar alle plannen van de betrokken sectoren en organisaties. Deze afspraken moeten gelden voor langere periodes, zodat ze over bestuurswisselingen bij gemeenten en bij gemeentelijke partners heen gaan. Zie ook het advies Mét andere ogen¹²⁾, waarin wordt gepleit voor een gemeentelijke visie op de ontwikkeling van kinderen, met langdurige bindende afspraken op het gebied van onderwijs, zorg en jeugd. Dit is breder dan een visie op de samenwerking en integratie van kindvoorzieningen. Deze visie kan hier eventueel onderdeel van uitmaken, omdat kindvoorzieningen onderdeel kunnen zijn van een betere aansluiting tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp. Waarom?

‘Als wethouder ben je de verbinder, het scharnier tussen jeugdhulp en onderwijs en kinderopvang (waaronder de samenwerkingsverbanden).’

De stap om tot een gezamenlijke ambitie en visie te komen vergt veel aandacht, omdat dit de basis vormt voor de samenwerking. Het gaat hierbij om het samenbrengen van ambities en visies van de afzonderlijke partijen tot een gezamenlijke ambitie en een gezamenlijke visie. Daarbij is een open houding nodig. De partners moeten samen bepalen welke problemen er zijn die alleen gezamenlijk opgelost kunnen worden. En ze moeten elkaars

doelen, urgentie, drijfveren en belangen begrijpen en erkennen. Vaak zit het ook in taal. Uit onderzoek blijkt dat spraakverwarring vaak zorgt voor problemen en wantrouwen bij samenwerkende partijen. Partijen moeten tot een gezamenlijke taal en ambitie komen, die van betekenis is voor de personen en organisaties die betrokken zijn. Dit kan alleen als er een echt blijvende dialoog plaatsvindt over belangen en het gezamenlijke belang. Het is daarom raadzaam het proces niet in te gaan met bijvoorbeeld de wens integrale kindcentra (IKC's) te bouwen, want dan is het de vorm die richting geeft en die wellicht op weerstanden stuit. Het zal eerst moeten gaan om het gezamenlijk bepalen van de ambitie. Het helpt hierbij om te redeneren vanuit het perspectief van ouders en kinderen en hen ook een rol te geven in het proces.

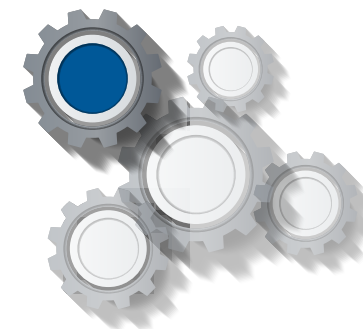
‘Je hebt een dieperliggende visie nodig op de ontwikkeling van kinderen. Vanuit het ideaal om bij te dragen aan goede voorwaarden voor jonge mensen om zich te ontwikkelen. IKC is daar een uiting van. Zo'n visie werkt als sterke drijfveer, als stip op de horizon. Wat voor weerstand of tegenslag er ook is: je wilt dat het lukt. Dan zoek je naar manieren.’

Er zijn verschillen tussen gemeenten wat betreft de totstandkoming van een dergelijke visie. In sommige gemeenten wordt het geen visie genoemd, maar een IKC notitie of krijgt het een andere term. Het kan worden geïnitieerd door de gemeente, maar het werd in sommige gemeenten ook aangezwengeld door enkele gedreven partners. Het is sterk afhankelijk van de lokale situatie en de samenwerkingscultuur wat een logisch startpunt is. Het is vervolgens de kunst om gedurende het proces deze geformuleerde gezamenlijke visie/ambitie constant weer onderwerp van gesprek te laten zijn, zodat die levend blijft en zich kan ontwikkelen.

12) Bron: https://vng.nl/sites/default/files/publicaties/2018/met_andere_ogen.pdf en zie: <https://www.aanpakmetandereogen.nl/>

13) Common Eye, Lenzen op samenwerking, samenvatting van het boek Leren samenwerken tussen organisaties

Uitvoering organiseren en borgen

Vervolgens gaat het om het vertalen van de visie in een samenwerkingspraktijk. Het blauwe tandwiel. Volgens experts hebben partijen die samenwerken de neiging om te onderorganiseren, oftewel niet genoeg aandacht te besteden aan de organisatie van de samenwerking¹⁴. Terwijl het laten slagen van de samenwerking vraagt om een goede en professionele organisatie, die past bij het doel en de partners. Hier ligt de kracht van de gemeente. De samenwerkingsafspraken moeten geborgd worden in de governance om ervoor te zorgen dat ze daadwerkelijk tot resultaat gaan leiden. Hoe krijgen de afspraken vorm? Hoe worden besluiten genomen? Welk gremium wordt benut? Welke escalatiemogelijkheid is er? Ook dit kan op veel verschillende manieren, afhankelijk van de lokale behoefte. Opheij en Kaats¹⁵ noemen de volgende elementen als bepalend voor het succes van de samenwerking als het om de organisatie ervan gaat: een effectieve structuur die afgestemd is op het doel en partners, met voldoende participatie en draagvlak, voldoende draagkracht en heldere afspraken die nageleefd worden.

Veel gemeenten benutten de LEA als centraal punt, waar beslissingen worden genomen en waar het echte gesprek met elkaar wordt gevoerd.

Voorbeeld. In een koplopergemeente is de LEA verbreed, iedereen die zich bezighoudt met jongeren en kinderen, van leeftijd-9 maanden tot 23 jaar is welkom deel te nemen. Zo zit o.a. VO, PO, KO, welzijn, GGD, sport, bibliotheek, jeugdhulp aan tafel. De groep bestaat uit meer dan 20 mensen als iedereen er is. Van de aanwezigen wordt eindbeslissingsbevoegdheid verwacht. Ze komen jaarlijks 3 à 4 keer bijeen. Werkgroepen bereiden deelonderwerpen voor. Het is intensief om iedereen binnenboord en tevreden te houden. Het is nodig om het overleg telkens her uit te vinden, zodat de juiste input er in gestopt blijft worden. Om tot een vertrouwensrelatie te komen moeten mensen dingen durven zeggen. Zodra mensen gaan afzeggen gaat de alarmbel bij de wethouder af.

Ook intern binnen de gemeente vraagt het de nodige organisatieverandering om effectief te kunnen samenwerken met partners. Sommige gemeenten (bijvoorbeeld Leeuwarden) richten daarvoor een intern IKC team in als spiegel van de praktijk, waarin beleidsmedewerkers vanuit verschillende afdelingen plaatsnemen (vanuit kinderopvang, cultuur, onderwijs etc.). Andere gemeenten zetten uitvoeringsorganisaties in om tot betere samenwerking (en op termijn IKC's) te komen.

Voorbeeld. In Den Bosch speelt de uitvoeringsorganisatie Compas een grote rol bij IKC vorming. Zij vervult de rol van verbindende schakel tussen kinderopvang, primair onderwijs en gemeenten in de pedagogische infrastructuur. Ze adviseren en ondersteunen IKC's, geven trainingen en maken elke twee jaar een stadsfoto waarin de mate van samenwerking per locatie wordt gemonitord. Zie: [Compasnul13.nl](https://www.compasnul13.nl)

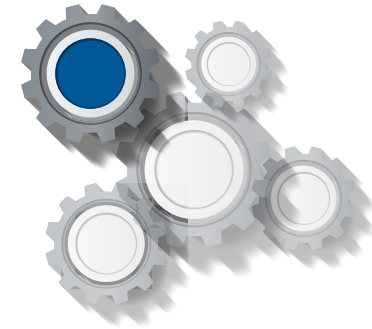
Effectief samenwerken met partners betekent ook dat een gemeente in de spiegel moet kijken naar wat de wethouder en de betrokken gemeenteambtenaren in huis hebben aan kennis, houding en competenties. Het organiseren van een dergelijke samenwerking vraagt een open houding en specifieke competenties en samenwerkingsvaardigheden. Het vraagt om een ander soort leiderschap dan een hiërarchische. Enkele koplopers noemden de volgende competenties en vaardigheden als cruciaal voor wethouder en/of beleidsmedewerker:

- Visionair zijn en gestructureerd toe kunnen werken naar de realisatie van de visie.
- Kansen kunnen zien en benutten, soms opportunistisch kunnen zijn.
- Verbindend zijn, op relatie en vertrouwen gericht.
- Overtuigd zijn dat je meer (kwaliteit) kunt bieden vanuit gezamenlijkheid.

14) Lenzen op samenwerking, samenvatting van het boek leren samenwerken tussen organisaties, Common Eye

15) Lenzen op samenwerking, samenvatting van het boek leren samenwerken tussen organisaties, Common Eye

Uitvoering organiseren en borgen

- Open staan voor inbreng van anderen, anderen ruimte geven om invulling te geven.
- Een ander zijn of haar expertise gunnen.
- Doorzettingsvermogen: een lange adem hebben.
- Lef hebben: om randjes op te zoeken van wat toegestaan is, om risico's te durven nemen, om van standpunt te durven veranderen.

Daarnaast moet degene die de regie neemt zich ook neutraal kunnen opstellen, kunnen omgaan met de complexiteit, ambiguïteit en tegengestelde belangen en niet afhankelijk zijn van gezag¹⁶.

Het vraagt dus nogal wat van een regisseur. Het begint met een goed procesontwerp. Wat gaan we doen, met wie, wanneer en hoe? Een goed doordacht procesontwerp helpt om met een groep andersoortige partijen, binnen afzienbare tijd te komen tot inhoudelijke kwaliteit. Effectieve werkvormen kunnen hierbij behulpzaam zijn en zorgen voor meer resultaat dan een standaard vergadering. Werkvormen waar je gezamenlijk komt tot een probleemanalyse, tot oplossingsrichtingen en afspraken over de uitvoering. Naast het inhoudelijke resultaat is het belangrijk om in het procesontwerp rekening te houden met het levend houden van de ambitie en aandacht te besteden aan de groepsvorming die nodig is om de samenwerking goed te krijgen en te houden. Het perspectief van de eindgebruiker (kind en ouders) kan hierbij motiverend en verbindend werken. De wereld van design¹⁷ heeft veel inspiratie, werkvormen en instrumenten te bieden waar beleidsmakers hun voordeel mee kunnen doen als het gaat om het centraal stellen van de eindgebruiker.

'Het wantrouwen ten opzichte van de overheid los je niet op met mooie woorden, maar met een lange adem, laten zien dat je levert en mee wilt gaan in wat anderen vinden.'

'Mijn tip is: voed het veld, bied ruimte, geef ruggensteun en zet in op de relatie.'

De cirkel om het 'hoe'

Doorlopende activiteiten:

- Doen en Communiceren – Samenwerking met netwerkpartners vraagt doorlopend om goede communicatie. Zowel om partners erbij te krijgen en te houden, als om draagvlak te creëren en transparant te zijn.
- Doen en Aanjagen – Elke samenwerking heeft een bevlogen aanjager nodig, een spin in het web die zorgt dat de samenwerkende partijen effectief kunnen samenwerken. Voor het eigenaarschap kan het goed werken als in deze kerngroep of aanjaaggroep verschillende partners vertegenwoordigd zijn.
- Doen en Vernieuwen – Om te blijven vernieuwen is het raadzaam om altijd oog te houden voor eventuele nieuwe partners, nieuwe (politieke) ontwikkelingen en verschillende fases waarin de samenwerking zich bevindt. Het helpt daarbij om bewust tijd te maken voor reflectie en inspiratie.
- Doen, Kennisdelen, Leren – Kennis delen en leren van elkaar is belangrijk in een (lerend) netwerk. Het is raadzaam om leersessies te organiseren, waarbij gezamenlijk casussen worden besproken en de verschillende niveaus (werkvloer, management en bestuur) worden betrokken.
- Doen, Evalueren, Herijken en Monitoren – Evalueren en monitoren zijn belangrijk voor het verder brengen van de samenwerking, vooral om samen van te leren en te kunnen herijken. Dit kan zowel op het niveau van de afspraken en doelen als op de samenwerking zelf. Zie ook indicatoren voor een kansrijke samenwerking van Opheij en Kaat¹⁸. Het betrekken van de eindgebruikers kan hierin goed werken.

¹⁶) Common Eye, *Lenzen op samenwerking, samenvatting van het boek Leren samenwerken tussen organisaties*

¹⁷) Zie de methode van Design Thinking en Open Policy Design voor inspiratie.

¹⁸) Lenzen op samenwerking, samenvatting van het boek leren samenwerken tussen organisaties, Common Eye
<https://adoc.pub/lenzen-op-samenwerking-samenvatting-van-het-boek-leren-samen.html>

Waarom?

Er zijn veel redenen te noemen voor een actief beleid van gemeenten gericht op het optimaliseren van kindvoorzieningen en de samenwerking tussen voorzieningen.

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kanselijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Optimale ontwikkeling van kinderen

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Voor de ontwikkeling van kinderen zijn onderstaande elementen in de definitie van kindcentra (zie [thema 7](#)) voor kinderen relevant:

- Eén pedagogische en educatieve visie, uitgevoerd door één interprofessioneel team onder eenduidige leiding. Met doorlopende ontwikkellijnen, dagarrangementen en kindnabije zorg. Dit zijn bouwstenen voor een optimale ontwikkeling van kinderen van nul tot twaalf jaar¹⁹.
- Een doorgaande ontwikkellijn maakt een einde aan overgangen die voor kinderen een barrière, met langdurig effect, kunnen vormen in hun ontwikkeling.
- Een interprofessioneel team borgt een brede kijk op de (brede talent-) ontwikkeling van het kind; teamleden werken samen aan die ontwikkeling. Juist omdat de teamleden verschillende achtergronden hebben (kinderopvang, onderwijs en zorg) kunnen ze de leefwerelden waarin kinderen opgroeien verbinden. Medewerkers met verschillende expertises zien meer en kunnen meer. Het interprofessioneel werken maakt bovendien dat er geen harde overgangen zijn tussen formeel en informeel leren (voor, tijdens, tussen en na schooltijd) en geen overgangen zijn tussen verschillende professionals.
- Dagarrangementen en brede talentontwikkeling. Al in 2013 stelde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) dat onderwijs en kinderopvang een kwalitatieve slag moeten doormaken om de werknemers van de toekomst op te leiden: kinderen hebben andere competenties nodig voor de samenleving van de toekomst. Kindcentra bieden de juiste infrastructuur en hebben praktische mogelijkheden om dat brede aanbod te realiseren. Dagarrangementen en brede talentontwikkeling: een breed aanbod aan formeel en informeel leren, verspreid over de dag. Het platform de Toekomst van Arbeid (2020) pleit voor een voor alle kinderen toegankelijke speelleerschool 0-6 jaar en een schooldag met tijd voor brede talentontwikkeling voor alle kinderen van 6-12 jaar²⁰.
- Kindcentra zijn communities in de wijk of het dorp; 'it takes a village to raise a child'. Kindcentra zijn verbindende ontmoetingsplekken.

- Kindcentra willen een leefgemeenschap zijn voor alle kinderen in de leeftijd van 0-12 jaar. Daarom is toegankelijkheid van de voorziening van zo'n groot belang: om die reden voeren veel partijen een lobby voor een toegangsrecht voor kinderen van 0-12 jaar, gericht op de Kamerverkiezingen van maart 2021.
- Er is steeds meer wetenschappelijk bewijs voor het belang van kinderopvang (onmisbaar onderdeel van kindcentra) voor de ontwikkeling van kinderen van 0-12 jaar. Zie [thema 8](#).

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Een visie ontwikkelen op samenwerking en partijen samenbrengen.
- Het faciliteren van het proces om tot een gezamenlijke visie te komen en van daaruit langdurig bindende afspraken met alle partijen maken. Benut hierbij de LEA en maak daar een overleg van waar alle partijen die met kinderen en ouders te maken hebben elkaar vinden en elkaar inspireren.
- Subsidies inzetten om samenwerking te faciliteren.
- Lokaal toegangsrecht voor kinderen van 0-12 jaar realiseren, zolang de Rijksoverheid dat nog niet doet.
- Het makkelijk maken om andere expertises in een kindcentrum in te zetten (onder meer via de inzet van beschikingsvrije ruimte), afhankelijk van wat de kinderen in het kindcentrum nodig hebben.
- Vorming van kindcentra onderdeel maken van onderwijshuisvestingsbeleid. Zie [thema 4](#).
- Faciliteren van combinatiefuncties in kinderopvang, sport, cultuureducatie en onderwijs.
- De gemeente kan als opdrachtgever van de GGD (onafhankelijke toezichthouder op de kinderopvang) samenwerking stimuleren tussen kinderopvang en onderwijs.
- De lobbykracht van wethouders benutten.

19) In deze handreiking spreken we over kinderen van nul tot twaalf; daarmee bedoelen we kinderen tot aan het moment dat ze naar het voortgezet onderwijs gaan: dat kan ook op 11- of op 13-jarige leeftijd zijn.

20) zie voetnoot 4

Uitgewerkte ontwikkeling van kinderen

- Boek *Kindcentra 2020: een realistisch perspectief (2015)*. In dit boek concretiseert en onderbouwt de regiegroep Kindcentra 2020 (wethouders en bestuurders onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp) de visie op kindcentra met een pedagogische onderbouwing, een juridische verkenning en een financiële doorrekening.
- De VNG is pleitbezorger van kindcentra. *Hier* zijn meer documenten van de VNG te vinden; zie *SER Gelijk goed van start (2016)*. Dit SER rapport biedt een state of the art van recent nationaal en internationaal onderzoek, gericht op jonge kinderen. De SER concludeert: “Voorzieningen voor jonge kinderen zijn niet alleen een belangrijk arbeidsmarktinstrument, zij leveren ook een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen, het verminderen van achterstanden en het bevorderen van gelijke kansen. (...) Vanwege deze effecten loont het om gericht te investeren in deze voorzieningen”.
- Manifest Veranker de unieke expertise van de kinderopvang (2019) is *hier* te vinden. Dit manifest van de Branchevereniging Maatschappelijke kinderopvang (BMK), de Brancheorganisatie Kinderopvang (BK) en de Belangenvereniging Ouders in de Kinderopvang (BOinK), oktober 2019, noemt drie pijlers die samen de unieke expertise van de kinderopvang vormen: de ontwikkeling van het jonge kind (0-6-jaar), de brede talentontwikkeling van het oudere kind (6-12 jaar) en de ondersteuning van en dienstverlening aan ouders.
- Al in 2013 stelde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in het advies *‘Naar een lerende economie’* dat onderwijs en kinderopvang een kwalitatieve slag moeten doormaken om de werknemers van de toekomst op te leiden. Kinderen hebben andere competenties nodig voor de samenleving van de toekomst. Zie pagina 273.
- *Platform de Toekomst van Arbeid Investeren in mensen*. Hoofdstuk 5 van dit advies richt zich op kinderen van 0-12 jaar en doet vrij vergaande aanbevelingen, waaronder een voor alle kinderen toegankelijke speelleerschool 0-6 jaar en een schooldag met tijd voor brede talentontwikkeling voor alle kinderen van 6-12 jaar.
- Tussenrapportage Scenariostudie Vormgeving Kindvoorzieningen (SVK, vind je *hier*, juni 2020). Het kabinet verkent scenario’s voor ons stelsel van kindvoorzieningen- van alles bij het oude laten tot een basisvoorziening- en legt mogelijke scenario’s langs een driedelige meetlat: zijn onze kindvoorzieningen goed voor de ontwikkeling van kinderen én goed voor de arbeidsparticipatie en is de uitvoering eenvoudig? Deze meetlat laat zien dat niets doen de slechtste optie is. In december 2020 heeft het kabinet *uitgewerkte scenario’s* aan de Tweede Kamer voorgelegd. Een volgend kabinet zal hierover knopen door moeten hakken.
- *Taskforce samenwerking onderwijs en kinderopvang* (2017): 13 adviezen laten zien wat er nodig is om kindcentra te realiseren. Advies 12 en 13 tonen aan dat grotere wijzigingen nodig zijn om de toegankelijkheid voor alle kinderen te garanderen en de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang te faciliteren.
- *Brochure voor gemeenteraadverkiezingen* in 2018: Kindcentra 2020 schreef uit wat gemeenten kunnen doen om kindcentra te faciliteren.
- *Pleitnotitie Optimale ontwikkelkansen voor jonge kinderen* (2020) van BK, BMK, SWN, VNG, PO-Raad, Kindcentra 2020 en BOinK waarin zij pleiten voor 16 uur kinderopvang voor alle kinderen van nul tot vier jaar.
- Advies *Mét andere ogen*, november 2018: over de aansluiting tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp.

Wetenschappelijke bronnen

- Dorien Petri en Jeannette Doornenbal, Lectoraat Jeugd, Educatie en Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen, *Kinderen en ouders over hun leven, spelen en leren op een integraal kindcentrum* (2020)
- Pauline Slot en Paul Leseman, Universiteit Utrecht, *Kwaliteit van integrale kindcentra, een eerste verkenning van onderscheidende factoren* (2020)
- Pauline Slot en Paul Leseman, Universiteit Utrecht, *Investeren in kinderen van 0-12 jaar, Bevindingen uit de wetenschap* (2019)
- Annemiek Veen, Guus Ledoux, Yolande Emmelot, Mirjam Gevers Deynoot-Schaub, Kohnstamm Instituut, *Integrale kindcentra over wat hen kenmerkt* (2019)
- Paul Leseman, Universiteit Utrecht, *Position paper* rondetafelgesprek Samenwerking kinderopvang en onderwijs met de commissie SZW van de Tweede Kamer (2018)
- Anne van der Kooij, Hogeschool Rotterdam, *De brede school als leergemeenschap*, betekenisvol leren door samenhangen en elkaar versterkende leercontexten (2013)
- Micha de Winter, *WRR rapport ‘Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid’* hoofdstuk Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang; de noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief’, blz. 225 t/m 273 (2007)
- Een visie ontwikkelen op samenwerking en partijen samenbrengen.

Praktijkvoorbeelden bij dit thema

- *PACT voor Kindcentra* over kindcentra
- Kinderen *Laterna Magica*, Amsterdam: brede talentontwikkeling
- Kinderen *Starrenbos, Hilvarenbeek*: doorgaande lijn
- Kinderen *t Sterrepad, Nuis*: inclusie
- *Kinderen aan het woord*: de ideale dag

Sites met relevante informatie

- PACT voor Kindcentra: www.pactvoorkindcentra.nl
- Lokaal toegangsrecht voor kinderen van 0-12 jaar realiseren, zolang de
- Zetten (onder meer via de inzet van beschikingsvrije ruimte), afhankelijk van wat de kinderen in het kindcentrum nodig hebben.
- Vorming van kindcentra onderdeel maken van onderwijshuisvestingsbeleid: zie [thema huisvesting 4](#).
- Faciliteren van combinatiefuncties in kinderopvang, sport, cultuureducatie en onderwijs.
- De gemeente kan als opdrachtgever van de GGD (onafhankelijke toezichthouder op de kinderopvang) samenwerking stimuleren tussen kinderopvang en onderwijs.
- De lobbykracht van wethouders benutten.

19) In deze handreiking spreken we over kinderen van nul tot twaalf; daarmee bedoelen we kinderen tot aan het moment dat ze naar het voortgezet onderwijs gaan; dat kan ook op 11- of op 13-jarige leeftijd zijn.
20) zie voetnoot 4

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

18

Vergroten kansengelijkheid

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Kindcentra hebben veel voordelen voor de ontwikkeling van alle kinderen, voor kinderen (zie [thema 1](#)) met een achterstand kunnen ze een nog groter effect hebben. Gemeenten zijn zowel verantwoordelijk voor voldoende capaciteit en kwaliteit van voorschoolse voorzieningen als voor kansengelijkheid en achterstandsbeleid: daar kunnen kindcentra een grote bijdrage aan leveren. Wat kan dit voor het gemeentelijk beleid betekenen?

Voor- en vroegschoolse educatie (vve)

Voorschoolse educatie richt zich op peuters, vroegschoolse educatie op kleuters; de doorgaande lijn is daarin heel belangrijk. Uit onderzoek blijkt dat 'geboekte winst' bij het inlopen van taal- en andere achterstanden bij peuters bij kleuters alsnog verloren gaat²¹. Het verschil met het buitenland is dat deze programma's in Nederland niet goed genoeg doorlopen nadat het moment dat kinderen zes jaar worden. Naar ons idee maakt samenwerking binnen een kindcentrum het goed laten doorlopen van deze lijnen makkelijker. "Samenwerking onderwijs en kinderopvang in de voorschoolse periode kan een belangrijke bijdrage leveren aan voorkomen van vroege ontwikkelings- en onderwijsachterstanden. (...) Het continueren van deze aanpak tot in de basisschool versterkt de effecten door de verlengde duur ervan en het vermijden van scherpe overgangen." stelt hoogleraar Leseman²².

Bij de pleidooien voor kinderopvang als een recht voor ieder kind (politiek en ambtelijk Den Haag en partijen uit het veld) wordt vaak gepleit voor voorzieningen van een hoge kwaliteit waar ieder kind terecht kan en krijgt wat het nodig heeft. Dus een inzet op integrale voorzieningen en veel minder dan nu op doelgroepvoorzieningen. Daar kan een gemeente nu al beleid op voeren.

Buitenschoolse opvang

We zien steeds vaker dat ouders schaduwwonderwijs inkopen en dat niet alle kinderen toegang hebben tot sport, cultuur etc. "Duidelijk is dat schaduwwonderwijs sociaal selectief is omdat de kosten grotendeels voor rekening van de ouders komen. In tweede instantie - minder goed in kaart gebracht - omvat schaduwwonderwijs ook vele vormen van meertalige, creatieve, musische, sportieve en andere talentontwikkende activiteiten in de vrijetijdsfeer. Ook dit aspect van schaduwwonderwijs is sociaal selectief, maar waarschijnlijk wel belangrijk voor de kansen van kinderen op succesvolle participatie in onderwijs en samenleving.", aldus hoogleraar Leseman. SEO (2020) adviseert²³: "Het is raadzaam dat de buitenschoolse opvang zich meer gaat richten op de ontwikkeling van het kind, in plaats van alleen op het opvangen van het kind zodat ouders kunnen werken. Daarin passen sportactiviteiten, activiteiten gericht op talentontwikkeling (zoals muziek en toneel), en huiswerkbegeleiding voor de wat oudere kinderen. Ouders met een hoog inkomen organiseren deze zaken nu zelf. Juist de buitenschoolse opvang in kwetsbare wijken zou daarom dit soort activiteiten moeten organiseren, tegen lage kosten." Kindcentra kunnen een oplossing bieden voor het sociaal selectieve aanbod aan schaduwwonderwijs en aan de beperkte toegang tot talentontwikkende activiteiten. Daarbij is de toegankelijkheid van voorzieningen (bso) voor alle kinderen van groot belang. Zie [thema 1](#).

"We werken volgens het motto 'Vroeg in beeld en dicht bij huis'. Daarom bieden al onze locaties vroege en voorschoolse educatie. Al vanaf twee jaar zijn de kinderen bij ons van harte welkom. Investeren in jonge kinderen loont!"

Hilde Tjeerdema, wethouder Leeuwarden

21) Veen, A., Veen, I. van der, Schaik, S. van, Leseman, P. *Kwaliteit in kleutergroepen en de relatie met ontwikkeling van kinderen*. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek Amsterdam: Kohnstamm Instituut, 2017. Zie ook [Slot en Leseman \(2019\)](#), pagina 27.

22) Prof. Dr. P. Leseman, *Position paper; rondetafelgesprek Samenwerking kinderopvang en onderwijs met de commissie SZW van de Tweede Kamer d.d. 22 november 2018*.

23) Lucy Kok, Tim Schwartz, Bas ter Weel en Janneke Plantenga, SEO, *Naar een stabiel stelsel van kinderopvang (2020)*.

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp stimuleren. Bijvoorbeeld door het bij elkaar brengen van voor- en vroegschoolse educatie en door de zorg daar te brengen waar de kinderen al zijn.
- Toegangsrecht voor kinderen van 0-4 jaar en 4-12 jaar realiseren, zolang de Rijksoverheid dat (nog) niet doet. Onder meer door bestaande potjes samen te voegen (zomerscholen, verlengde schooldag etc.) en schotten te verwijderen.
- Mogelijkheden van buitenschoolse opvang- als een geïntegreerd laagdrempelig en duurzaam geborgd buitenschools activiteitsaanbod - in het kader van achterstandenbeleid erkennen en faciliteren.
- De meeste gemeenten beperken hun rol ten aanzien van achterstandbeleid in de kinderopvang tot voorschoolse educatie; dat is formeel ook de enige rol die de gemeente heeft waar het kinderopvang betreft. Gemeenten kunnen hun visie op kinderopvang verder uitbouwen: kinderopvang zien als onbetwist onderdeel van het leven van kinderen van 0-12 jaar. Dat is van belang gezien alle taken die de gemeente heeft voor de jeugd van de stad en waar kinderopvang en kindcentra een bijdrage aan kunnen leveren.
- Ouderbetrokkenheid faciliteren (met subsidies bijvoorbeeld). Dat kan een gemeente in brede zin opvatten, denk bijvoorbeeld aan thema's waar een gemeente een taak heeft, zoals armoedebeleid, schuldenproblematiek, ontzorgen ouders, aantrekkelijk woonklimaat etc. Veel ouders nemen kinderopvang af: dat biedt kansen voor gemeenten, benut dat potentieel.
- Voorschoolse educatie: voer zoveel mogelijk algemeen (integraal) beleid en geen specifiek doelgroepenbeleid: zorg dat doelgroepkinderen op alle kindcentra en bij alle kinderopvanglocaties voorschoolse educatie kunnen krijgen (maak dat het beleid de segregatie niet bevordert).

Uitgewerkt

- [Platform de Toekomst van Arbeid investeren in mensen](#). Hoofdstuk 5 van dit advies richt zich op kinderen van 0-12 jaar en doet vrij vergaande aanbevelingen, waaronder een voor alle kinderen toegankelijke speelleerschool 0-6 jaar en een schooldag met tijd voor brede talentontwikkeling voor alle kinderen van 6-12 jaar(2020).
- Manifest Veranker de unieke expertise van de kinderopvang (2019) is [hier](#) te vinden. Dit Manifest van de Branchevereniging Maatschappelijke kinderopvang (BMK), de Brancheorganisatie Kinderopvang (BK) en de Belangenvereniging Ouders in de Kinderopvang (BOiNK), oktober 2019, noemt drie pijlers die samen de unieke expertise van de kinderopvang vormen (de ontwikkeling van het jonge kind (0-6-jaar); de brede talentontwikkeling van het oudere kind (6-12 jaar); de ondersteuning van en dienstverlening aan ouders.
- [SER Gelijk goed van start](#) (2016). Dit SER rapport biedt een state of the art van recent nationaal en internationaal onderzoek, gericht op jonge kinderen. De SER concludeert: "Voorzieningen voor jonge kinderen zijn niet alleen een belangrijk arbeidsmarktinstrument, zij leveren ook een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen, het verminderen van achterstanden en het bevorderen van gelijke kansen. (...) Vanwege deze effecten loont het om gericht te investeren in deze voorzieningen."

Wetenschappelijke bronnen

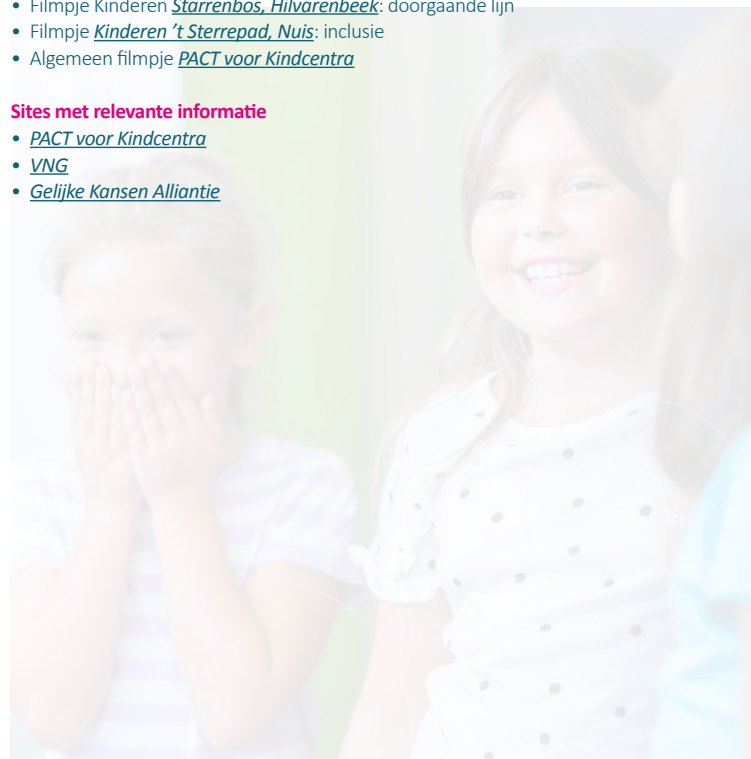
- Lucy Kok, Tim Schwartz, Bas ter Weel en Janneke Plantenga, SEO, [Naar een stabiel stelsel van kinderopvang](#) (2020)
- Pauline Slot en Paul Leseman, Universiteit Utrecht, [Investeren in kinderen van 0-12 jaar, Bevindingen uit de wetenschap](#) (2019)
- Veen, A., Veen, I. van der, Schaik, S. van, Leseman, P., Kohnstamm Instituut, [Kwaliteit in kleutergroepen en de relatie met ontwikkeling van kinderen](#). Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek Amsterdam(2017). Zie ook [Slot en Leseman](#) (2019), pagina 27
- Prof. Dr. P. Leseman, [Position paper](#), rondetafelgesprek Samenwerking kinderopvang en onderwijs met de commissie SZW van de Tweede Kamer d.d. 22 november 2018. Gelijke kansen: focus op 0-4 en 4-12
- Ouderbetrokkenheid faciliteren (met subsidies bijvoorbeeld). Dat kan een gemeente in brede zin opvatten, denk bijvoorbeeld aan thema's waar een gemeente een taak heeft, zoals armoedebeleid, schuldenproblematiek, ontzorgen ouders, aantrekkelijk woonklimaat etc. Veel ouders nemen kinderopvang af: dat biedt kansen voor gemeenten, benut dat potentieel;
- Voorschoolse educatie: voer zoveel mogelijk algemeen (integraal) beleid en geen specifiek doelgroepenbeleid: zorg dat doelgroepkinderen op alle kindcentra en bij alle kinderopvanglocaties voorschoolse educatie kunnen krijgen (maak dat het beleid de segregatie niet bevordert).

Praktijkvoorbeelden bij dit thema

- Filmpje Kinderen [Laterna Magica](#), Amsterdam: brede talentontwikkeling
- Filmpje Kinderen [Starrenbos, Hilvarenbeek](#): doorgaande lijn
- Filmpje [Kinderen 't Sterrepad, Nuis](#): inclusie
- Algemeen filmpje [PACT voor Kindcentra](#)

Sites met relevante informatie

- [PACT voor Kindcentra](#)
- [VNG](#)
- [Gelijke Kansen Alliantie](#)

- Nationale ontwikkeling van kinderen
- **Vergroten kansengelijkheid**
- Verbinden en inzetten op preventie
- Eénleider banden huisvesting
- Woonklimaat en ontzorgen ouders
- Naar nieuwe oplossingen
- Kindcentra 2020 en definities
- Kinderopvang

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Verbinden binnen sociaal domein en inzetten op preventie

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Gemeenten vervullen een belangrijke rol in het sociale domein; de Jeugdwet, de Participatiewet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning vallen sinds 2015 onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Ook aanpalende domeinen zoals welzijn, armoedebeleid, publieke gezondheid en onderwijsachterstandenbeleid liggen bij de gemeente. Het idee achter de stelselwijziging van 2015 is dat gemeenten dichtbij de burger staan en daardoor in staat zijn om domeinoverstijgend maatwerk en integrale oplossingen te leveren voor burgers. Deze decentralisatie biedt gemeenten de ruimte om ondersteuning op lokaal niveau effectief en laagdrempelig te organiseren over domeinen heen²⁴. De korting op het macrobudget en de toegenomen vraag naar jeugdhulp zorgt echter voor de alom bekende financiële problemen voor gemeenten. De beoogde transformatie moet nog tot volle wasdom komen.

Kinderen brengen een groot deel van hun tijd door op school of op de kinderopvang en de buitenschoolse opvang. Kindvoorzieningen zijn als onderdeel van ‘de pedagogische civil society’ belangrijk voor het bereiken van de gewenste transformatie. Investeren in een positieve opvoeding, gelijke kansen, succesvolle schoolloopbaan en brede talentontwikkeling draagt bij aan welzijn, economische zelfstandigheid en participatie. Kindcentra bieden een infrastructuur voor het sociaal domein. Goede kindvoorzieningen kunnen bijdragen aan preventie, door het creëren van een sterke en positieve omgeving, waarin kinderen opgroeien, met direct toegang tot informatie en advies als er vragen opkomen bij het opvoeden en opgroeien. Normaliseren zou hierbij het uitgangspunt moeten zijn. Ook kunnen kindvoorzieningen voorzien in intensieve specialistische hulp waar nodig, dichtbij en zonder ingewikkelde regels en schotten. Het inzetten van interprofessionele teams helpt hierbij, met expertise om vroegtijdig te kunnen inschatten of specialistische zorg nodig is²⁵. We moeten toe naar een integraal en samenhangend aanbod van onderwijs, kinderopvang en zorg dichtbij ouders en kinderen, waardoor er vroegtijdig en laagdrempelig zicht is op kind en gezin.

“Gun kind en gezin dat er serieus naar hen gekeken wordt. Wat kunnen wij met elkaar bijdragen aan een omgeving waarin het kind zich naar vermogen kan ontwikkelen? Kijk ook “Mét andere ogen” dan alleen de ogen van het onderwijs en kijk vroeg. Trek samen met ouders op om het kind de juiste begeleiding te kunnen geven.”

René Peeters, landelijk bestuurlijk ambassadeur programma Mét andere ogen, oud-wethouder Almere

24) Zie ook *De kracht van wijd reiken*, het rapport van het VNG Expertiseteam Reikwijdte van de jeugdhulpplicht over o.a. ‘het ontzorglandschap’.

25) Zie adviesrapport *Mét andere ogen*

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Ontwikkelen van een preventief jeugdbeleid: investeren in ‘beschermende factoren’ in een ondersteunende en stimulerende omgeving. Dit is extra nodig voor kinderen en jongeren die opgroeien met meer risico’s. Kindcentra kunnen daar een rol in spelen.
- Investeren in de kwaliteit van de sociaalpedagogische omgeving waarin kinderen opgroeien, in het versterken van het gewone opvoeden, in het vestigen van een ‘pedagogische civil society’. Kindcentra als communities in de wijk.
- Specialistische zorg en hulp realiseren, dat zal immers nodig blijven voor een kleinere groep jeugdigen. Een kindcentrum biedt een infrastructuur voor jeugdhulp en voor passende kinderopvang.
- Werk in het kindcentrum met (dáár waar kinderen al zijn en waar ze zich thuis voelen) een interprofessioneel team waar medewerkers van jeugd(gezondheids-)zorg en jeugdhulp onderdeel van zijn. Inzet van jeugd(gezondheids-)zorg en jeugdhulp maakt dat kind en gezin al vroeg gekend en gezien worden.
- Maak een preventieve inzet mogelijk, bijvoorbeeld door beschikingsvrije ruimte in financiële middelen te creëren zodat niet voor ieder kind een aparte beschikking hoeft te worden geregeld. Dit voorkomt bureaucratie en stigmatisering.
- De opdrachtgevende rol van de gemeente biedt bij uitstek de mogelijkheid om niet alleen te sturen op inhoud, relatie en proces. Het is nodig dat de gemeente de verschillende beleids invalshoeken op elkaar afstemt. Een integrale werkwijze in de praktijk vergt een integrale benadering van de gemeente. In eerste instantie intern op ambtelijk en bestuurlijk niveau. Vanuit deze afstemming kan er ook extern op samenhang gefaciliteerd en gestuurd worden. Het gaat daarbij om een veelheid aan beleidsterreinen: kinderopvang, jeugd en onderwijs, gezondheid, jeugd(gezondheids)zorg, welzijn, sport, cultuur, veiligheid, armoede, arbeidsparticipatie, wijken, beheer openbare ruimte, ruimtelijke ordening, vastgoed. Een gemeente kan de integraliteit van

beleid bevorderen door bijvoorbeeld een integraal ambtelijk team te formeren of door bijvoorbeeld één wethouder verantwoordelijk te maken voor jeugd, kinderopvang en onderwijs.

- Vormgeven aan de omslag van curatie naar preventie, van specialisme naar generalisme, van belemmerende factoren naar bevorderende factoren, van verzorging naar eigen kracht en participatie, waarnaast specialisme nodig blijft.
- Realiseren van brede lokale afspraken over jeugd onder regie van de gemeente: een soort ‘grondwet voor de jeugd’, zie onder meer het advies Mét andere ogen van een brede coalitie²⁶⁾.
- Faciliteer de inzet van uren voor ‘tussenfuncties’ tussen school, kinderopvang, (jeugd)zorg en tussen deze partijen en de wijk. De wil is er wel; vaak heeft iedere organisatie echter een eigen sturingsdynamiek en daar valt het verbinden dan weer net buiten. Zo hebben pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en het peuterwerk niet veel (of geen) uren voor overleg met andere disciplines (dat is namelijk ook niet in de prijs van de Rijksoverheid doorberekend).

“Het wordt hoog tijd dat ‘school’, of liever nog de opvolger van dat fenomeen, een plaats wordt waar alle domeinen van ontwikkeling volwaardig aan bod komen. We organiseren dat nu nog veel te veel in solitaire voorzieningen. Gemeenten kunnen een doorslaggevende rol spelen in het doorbreken van de barrières tussen die voorzieningen. Mijn appèl aan al mijn collega-wethouders, is: laten we die kans pakken.”

Samir Bashara, wethouder Hoorn

Uitgewerkt

- *PACT voor Kindcentra* en *Alert 4 You*
- Nieuwsbrief gemeente Hengelo, *beter verbinden van onderwijs en jeugdhulp op zorgintensieve scholen* (2020)
- VNG expertiseteam Reikwijdte van de jeugdhulpplicht: *De kracht van wijd reiken*, advies om de transformatie van jeugdhulp te laten slagen (2020)
- Coalitie Passend onderwijs-Jeugdhulp-Zorg, *Samenwerken voor een ononderbroken ontwikkeling van ieder kind* (2020)
- Rijksoverheid, actieprogramma *Zorg voor de Jeugd* (2018)
- Aanpak Mét andere ogen: *Adviezen Mét andere ogen*, 2018
- *Brief minister De Jonge* en de *VNG evaluatie jeugdwet* (2018 en later)
- Pedagogisch PACT, *Samen aan de slag*, werelden verbinden (2017)
- Pedagogisch PACT-wetenschapsteam, *Inclusie door interprofessionele samenwerking*, resultaten van de proeftuinen van PACT (2017)
- S. van Oenen en Y. van Westering, NJI, *Een solide basis voor positief jeugdbeleid*, visiedocument 1.0. (2010)

Wetenschappelijke bronnen

- De WRR, *bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid -15*, (2007)
- Micha de Winter in WRR rapport *'bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid'* hoofdstuk Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang; de noodzaak van een 'democratisch-pedagogisch offensief', blz. 225 t/m 273 (2007)
- Jo Hermanns, *Wraparound Care*

Praktijkvoorbeelden bij dit thema

- Filmpje IKC-Leeuwarden, *Jeugdondersteuner Kindcentrum*
- IKC-Leeuwarden, *organogram zorgstructuur 0-12*
- Filmpje PACT voor Kindcentra: *'t Sterrepad*, Nuis: inclusie
- Zorg voor de jeugd, *Enschedees model: jeugdhulp in school* <https://voordejeugd.nl/praktijkvoorbeelden/jeugdhulp-in-school/>
- NIVOZ-onderwijsavond met Jo Hermanns, *een pedagogisch antwoord op passend onderwijs* (2015)

Sites met relevante informatie

- www.nji.nl
 - www.aanpakmetandereogen.nl
 - www.sardes.nl
 - www.oberon.nl
 - www.nivoz.nl
 - www.vng.nl
 - www.aanpakmetandereogen.nl
- Realiseren van brede lokale afspraken over jeugd onder regie van de gemeente: een soort 'grondwet voor de jeugd', zie onder meer het Advies Mét andere ogen van een brede coalitie²⁶⁾.
 - Faciliteer de inzet van uren voor 'tussenfuncties' tussen school, kinderopvang, (jeugd)zorg en tussen deze partijen en de wijk. De wil is er wel, vaak heeft iedere organisatie echter een eigen sturingsdynamiek en daar valt het verbinden dan weer net buiten. Zo hebben pedagogisch medewerkers in de kinderopvang en het peuterwerk niet veel (of geen) uren voor overleg met andere disciplines (dat is namelijk ook niet in de prijs van de Rijksoverheid doorberekend).

"Het wordt hoog tijd dat 'school', of liever nog de opvolger van dat fenomeen, een plaats wordt waar alle domeinen van ontwikkeling volwaardig aan bod komen. We organiseren dat nu nog veel te veel in solitaire voorzieningen. Gemeenten kunnen een doorslaggevende rol spelen in het doorbreken van de barrières tussen die voorzieningen. Mijn appèl aan al mijn collega-wethouders, is: laten we die kans pakken."

Samir Bashara, wethouder Hoorn

²⁶⁾ Zie adviesrapport *Mét andere ogen*

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Efficiënter benutten onderwijs- en kinderopvanghuisvesting

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Integrale huisvesting van de werksoorten onderwijs en kinderopvang kan de inhoudelijke samenwerking versterken en verdiepen. Daarbij is huisvesting een middel en geen doel op zich. Het doel is immers de ontwikkeling van kinderen: huisvesting is daar een middel toe. De expertise op dit vlak ligt bij Ruimte-OK en het Waarborgfonds Kinderopvang, onafhankelijke en uitvoerende kennisorganisaties voor kinderopvang, primair en voortgezet onderwijs en gemeenten. Bij Ruimte-OK en het Waarborgfonds Kinderopvang is een handreiking in de maak over de financiering en de organisatie van de integrale huisvesting, die is te zijner tijd op de betreffende websites te vinden. In onderhavige handreiking beperken we ons derhalve tot een aantal algemene notities over het efficiënter benutten van onderwijs- en kinderopvanghuisvesting.

- Een kindcentrum hoeft niet gehuisvest te worden in één gebouw, maar het kan bijvoorbeeld ook gaan om een campusmodel of om een aantal locaties in elkaars nabijheid. Kindcentra kunnen gehuisvest zijn in nieuwbouw én in bestaande bouw, in één gebouw of in meerdere gebouwen (o.a. het campusmodel). Een voorbeeld van dit laatste: een bestaand schoolgebouw en een locatie voor dagopvang en bso kunnen zo heringericht worden dat de kinderopvanglocatie geschikt gemaakt wordt voor kinderen van 0-6 jaar (dagopvang, onderwijs en bso) en het schoolgebouw voor kinderen van 6-12 jaar (onderwijs en bso).
- Het voordeel van het gezamenlijk organiseren van huisvesting is dat het de samenwerking tussen partijen rondom het kind versterkt. Huisvesting kan bovendien efficiënter benut worden, juist omdat je het samen doet en ruimtes door het integrale werken gedeeld kunnen worden. Hierdoor zijn er ook economische voordelen te behalen. Naast de inhoudelijke meerwaarde van de gezamenlijke huisvesting, kan dit ook een financieel voordeel voor gemeenten opleveren.

- Gemeenten moeten in het geval van integrale kindcentra weliswaar meer investeren, maar er is ook meer dekking voor de kapitaallasten. En aangezien een deel van de vierkante meters dubbelgebruik kent, is de dekking kapitaallasten relatief hoger dan de investering in de extra oppervlakte.
- De grootste opgave zit de komende twintig jaar overigens in de bestaande bouw en niet in nieuwbouw. Circa 90% van de opgave in het onderwijs betreft renovatie of "vernieuwbouw" (grondige renovatie). De meeste scholen worden gerenoveerd. Is die school geschikt voor een kindcentrum? Is er überhaupt ruimte in de school of op het perceel voor een kindcentrum? Daar dient bij het denken over kindcentra meer rekening mee gehouden te worden.
- Kindcentra 2020 pleit voor een zorgplicht voor gemeenten, ook voor huisvesting van kindcentra en kinderopvang: daar is wetswijziging voor nodig, maar ook nu kunnen gemeenten al stappen zetten²⁷⁾. Kinderopvang neemt daarin (voorlopig nog) wel een andere rol in dan onderwijs, bijvoorbeeld ten aanzien van de financiering van de huisvesting.
- Tegenwoordig wordt vaker gesproken over een zorgrecht voor gemeenten. Formeel is het immers niet de taak van gemeenten huisvesting voor kinderopvang te organiseren en financieren. Een gemeente mag en kan dit echter wel doen.

IKC's als levendige centra van de wijk, dat is mijn toekomstbeeld! Naast intensieve samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang en jeugdhulp/maatschappelijke ondersteuning biedt een IKC ook kansen tot verbindingen op het gebied van sport, cultuur, ontmoeten en gezondheid. Oftewel: een IKC als 'dé plek voor kinderen en hun omgeving'.

Jan Iedema, wethouder Zoetermeer

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Voeg kindcentra (en kinderopvang) toe aan het Integraal Huisvestingsplan.
- Geef kinderopvang een rol in het OOGO.
- (Ver)bouw geen school zonder daarin (of in de buurt) ook kinderopvang te realiseren. Belangrijk is om dat samen te doen met de kinderopvang die al in de buurt/wijk aanwezig is, anders creëer je overaanbod en wordt maatschappelijke kapitaal vernietigd. Het is dus van belang dat een gemeente zicht heeft op de bestaande kinderopvang infrastructuur.
- Houd bij de (ver)bouw van school, kinderopvang en kindcentra rekening met de inzet van jeugdhulp.
- Verbind bij (nieuw-)bouwplannen ook jeugdhulp, sport, cultuur, techniek met elkaar.
- Borg een gelijk speelveld tussen onderwijs en kinderopvang waar het gaat om kinderopvang in schoolgebouwen. Borg gelijkwaardigheid als de school de ruimte aan de kinderopvang verhuurt.
- In multifunctionele accommodaties is samenwerken en het samen gebruikmaken van ruimten niet vanzelfsprekend. Faciliteer actief de inzet van beheersfuncties (ook prima in te zetten voor social return).

Uitgewerkt

- [Huisvestingsvraagstukken Kindcentra 2020](#) (2016)
- Kamerbrief minister Slob dd. 9 juli 2020: [IHP's gaan verplicht worden voor gemeenten](#)
- Handreiking van het Waarborgfonds Kinderopvang en Ruimte-OK: zie de websites van deze organisaties

Wetenschappelijke bronnen

- Zie [Ruimte-OK](#)
- Zie [Waarborgfonds Kinderopvang](#)

Praktijkvoorbeelden bij dit thema

- Zie [Ruimte-OK](#)
- Zie [Waarborgfonds Kinderopvang](#)

Sites met relevante informatie

- [Ruimte-OK](#)
- [Waarborgfonds Kinderopvang](#)

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Voeg kindcentra (en kinderopvang) toe aan het Integraal Huisvestingsplan.
- Geef kinderopvang een rol in het OOGO.
- (Ver)bouw geen school zonder daarin (of in de buurt) ook kinderopvang te realiseren. Belangrijk is om dat samen te doen met de kinderopvang die al in de buurt/wijk aanwezig is, anders creëer je overaanbod en wordt maatschappelijke kapitaal vernietigd. Het is dus van belang dat een gemeente zicht heeft op de bestaande kinderopvang infrastructuur.
- Houd bij de (ver)bouw van school, kinderopvang en kindcentra rekening met de inzet van jeugdhulp.
- Verbind bij (nieuw-)bouwplannen ook jeugdhulp, sport, cultuur, techniek met elkaar.
- Borg een gelijk speelveld tussen onderwijs en kinderopvang waar het gaat om kinderopvang in schoolgebouwen. Borg gelijkwaardigheid als de school de ruimte aan de kinderopvang verhuurt.
- In multifunctionele accommodaties is samenwerken en het samen gebruikmaken van ruimten niet vanzelfsprekend. Faciliteer actief de inzet van beheersfuncties (ook prima in te zetten voor social return).

Waarom?

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kindveiligheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat creëren/zorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Aantrekkelijk woonklimaat en ontzorgen van (werkende) ouders

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Ouders met jonge kinderen verkeren in het spitsuur van hun leven, zeker als beide ouders werken. Gemeenten willen een aantrekkelijk woonklimaat creëren om ouders voor de gemeente te behouden of naar de gemeente te trekken. Voor alle kinderen toegankelijke kinderopvang en kindcentra bieden ouders de mogelijkheid de zorg voor kinderen te combineren met maatschappelijke participatie (werk, vrijwilligerswerk, mantelzorg) en de eigen ontwikkeling (studie, sport, hobby). Investeren in de toegankelijkheid en in de kwaliteit van deze voorzieningen maakt een betere benutting van het arbeidsmarktpotentieel van met name moeders mogelijk en kan zo bijdragen aan financiële zelfstandigheid c.q. aan gelijkheid tussen man en vrouw. Het platform de Toekomst van Arbeid pleit (2020) voor kinderopvang om werknemers in deeltijdbanen naar grotere banen te krijgen.

Voor vrouwen in het algemeen en voor ouders met een migratieachtergrond is het belangrijk dat kinderopvang beter toegankelijk wordt, concludeert de SER in een recent rapport over diversiteit in de top (2019). Deze voorzieningen kunnen ouders ook verder helpen wat betreft vragen rondom de opvoeding en ontwikkeling van hun kind, door de pedagogische expertise die laagdrempelig voorhanden is. De SER stelt niet voor niets dat kindvoorzieningen onderdeel zijn van een plezierig woon-, werk- en leefklimaat in Nederland. Zij kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen én aan een ontspannen en zorgzame samenleving. Kindcentra bieden rijke dagarrangementen (met een breed aanbod aan sport en spel etc.) met aandacht voor de ontwikkeling van alle talenten van kinderen. Dit interessante aanbod wordt gedurende een langere dag aangeboden, waardoor ouders met een gerust hart aan het werk kunnen. Kindcentra zorgen ervoor dat het 'gesleep' met kinderen niet meer nodig is: alle kinderen van 0-12 jaar zijn immers op het kindcentrum. Ouders hoeven niet meer naar de dagopvanglocatie voor hun ene kind, naar school voor het tweede kind en vervolgens het derde kind weer ergens anders bij de muziekles ophalen.

Leefbaarheid en het creëren van een aantrekkelijk woonklimaat zijn ook belangrijke argumenten voor gemeenten om bij te dragen aan kindvoorzieningen waar kinderopvang, onderwijs en jeugdhulp onder één dak en integraal aangeboden worden, vooral in krimpregio's. Samenwerking tussen onderwijs van verschillende denominaties en kinderopvang betekent het bundelen van krachten en maakt meer mogelijk in kleine kernen dan ieder voor zich.

“Waarom denken we niet na over kleinschalige voorzieningen voor kinderen van nul tot zes jaar? In deze leeftijd staat leren via spel centraal. Voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar zouden dan onderwijsvoorzieningen moeten komen die voldoende schaalgrootte hebben. Is afstand een probleem? Kijk dan of we het vervoer anders kunnen regelen...”

Robert Sängler bestuurder van Sinne kinderopvang

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Stimuleren kindcentra: zie eerdere thema's.
- Integrale beleidsontwikkeling door intern ontschotten van beleid en verbindingen leggen tussen jeugdbeleid, economisch beleid en beleid inzake ruimtelijke ordening en volkshuisvesting.

- Optimale ontwikkeling van kinderen
- Verzorgen van de kinderopvang
- Verbinden en knippen op preventie
- Kindcentra bieden huisvesting
- Woonklimaat en ontzorgen ouders**
- Naar nieuwe oplossingen
- Kindcentra 2020 en definities
- Kinderopvang

Uitgewerkt aantrekkelijk woonklimaat en ontzorgen van (werkende) ouders

- Platform de Toekomst van Arbeid, *investeren in mensen* (2020)
- SER, *een werkende combinatie* (2016)
- SER, diversiteit in de top, tijd voor versnelling, *deel 1 samenvatting & visie raad op gender en culturele diversiteit: advies 19/12* (2016)

Ouders met jonge kinderen verkeren in het spitsuur van hun leven, zeker als ze ook nog moeten werken. Gemeenten willen een aantrekkelijk woon-

Wetenschappelijke bronnen

- Onderzoek SEO, *naar een stabiel stelsel van kinderopvang* (2020)
- Onderzoek SCP, *Kijk op Kinderopvang*, hoe ouders denken over de betaalbaarheid, de toegankelijkheid en kwaliteit van kinderopvang (2018)

Praktijkvoorbeelden bij dit thema

- Film Kindvoorzieningen Noord-Groningen, <https://vimeo.com/114001134>

Sites met relevante informatie

- Kennis Openbaar Bestuur, *leefbaarheidsinitiatieven op het platteland, analyse van eigenheid en eigenaarschap* (2018)

Kindcentra bieden ouders de mogelijkheid de zorg voor kinderen te combineren met hun eigen werk en leven. Investeren in de kwaliteit van deze voorzieningen maakt het mogelijk voor ouders om hun werk en leven te combineren. Het platform de Toekomst van Arbeid pleit (2020) voor kinderopvang om werknemers in deeltijdbanen naar grotere banen te krijgen.

Voor vrouwen in het algemeen en voor ouders met een migratieachtergrond is het belangrijk dat kinderopvang beter toegankelijk wordt, concludeert de SER in een recent rapport over diversiteit in de top (2019). Deze voorzieningen kunnen ouders ook verder helpen wat betreft vragen rondom de opvoeding en ontwikkeling van hun kind, door de pedagogische expertise die laagdrempelig voorhanden is. De SER stelt niet voor niets dat kindvoorzieningen onderdeel zijn van een plezierig woon-, werk- en leefklimaat in Nederland. Zij kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen én aan een ontspannen en zorgzame samenleving. Kindcentra bieden rijke dagarrangementen (met een breed aanbod aan sport en spel etc.) met aandacht voor de ontwikkeling van alle talenten van kinderen. Dit interessante aanbod wordt gedurende een langere dag aangeboden, waardoor ouders met een gerust hart aan het werk kunnen. Kindcentra zorgen ervoor dat het 'gesleep' met kinderen niet meer nodig is: alle kinderen van 0-12 jaar zijn immers op het kindcentrum. Ouders hoeven niet meer naar de dagopvanglocatie voor hun ene kind, naar school voor het tweede kind en vervolgens het derde kind weer ergens anders bij de muzieklus ophalen.

Leefbaarheid en het creëren van een aantrekkelijk woonklimaat zijn ook belangrijke argumenten voor gemeenten om bij te dragen aan kindvoorzieningen waar kinderopvang, onderwijs en jeugdhulp onder één dak en integraal aangeboden worden, vooral in krimpregio's. Samenwerking tussen onderwijs van verschillende denominaties en kinderopvang betekent het bundelen van krachten en maakt meer mogelijk in kleine kernen dan ieder voor zich.

“Waarom denken we niet na over kleinschalige voorzieningen voor kinderen van nul tot zes jaar? In deze leeftijd staat leren via spel centraal. Voor kinderen tussen de zes en twaalf jaar zouden dan onderwijsvoorzieningen moeten komen die voldoende schaalgrootte hebben. Is afstand een probleem? Kijk dan of we het vervoer anders kunnen regelen...”

Robert Sanger bestuurder van Sinne kinderopvang

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Stimuleren kindcentra: zie eerdere thema's.
- Integrale beleidsontwikkeling door intern ontschotten van beleid en verbindingen leggen tussen jeugdbeleid, economisch beleid en beleid inzake ruimtelijke ordening en volkshuisvesting.

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Van urgente problemen naar nieuwe oplossingen

Hoe dragen kindcentra bij aan dit thema?

Het advies van een brede coalitie 'Mét andere ogen' (2018) signaleert een beeld over onze maatschappij waarin "het in toenemende mate gaat om zelfontplooiing, presteren en autonomie. Iedereen wil alles uit zichzelf en het leven halen; de eigen talenten ontwikkelen. Het credo is: groei is goed en moet, zowel persoonlijk als materieel. We stellen op die manier steeds hogere eisen aan onszelf en aan anderen. Die eisen stellen we ook aan onze kinderen en onze kinderen aan zichzelf."²⁸⁾ De maatschappij verandert, de kloof tussen de bevolkingsgroepen groeit, corona verergert bestaande problemen. Denk aan eenzaamheid, thuiswerken (dat niet voor iedereen goed uitpakt), kwetsbare kinderen, de mentale gezondheid van inwoners, armoede en schuldenproblematiek etc. Kindcentra als communities in de wijk kunnen bijdragen aan een deel van de oplossing. Het voert in dit kader te ver om een diepgaande verkenning van toekomstige veranderingen, mede veroorzaakt door corona, op te nemen. We volstaan hier met een tweetal concrete en actuele problemen waar gemeenten (mede) aan zet zijn en waar kindcentra een bijdrage aan kunnen leveren: het lerarentekort en de tekorten op de jeugdzorg.

Lerarentekort

"Het lerarentekort is groot, de werkdruk is hoog, de kwaliteit van het onderwijs staat onder druk én de kansenongelijkheid groeit. Als we nu eens de handen ineen zouden slaan? Wat als we een team maken van pedagogisch medewerkers, leerkrachten en andere professionals, een mix van mensen met een mbo-, een hbo- en een wo-opleiding die samenwerken aan de ontwikkeling van kinderen?"²⁹⁾ Zo begint het opinieartikel van een aantal leden van de regiegroep Kindcentra 2020. Oplossingen zijn niet meer te vinden binnen de kokers van iedere werksoort, vervolgen de bestuurders. Er zijn structurele oplossingen nodig. We moeten het werk anders organiseren door te werken in

interprofessionele teams. Daarmee wordt het werk van de leerkracht interessanter, zijn er meer specialisaties en loopbaanperspectieven mogelijk en gaat de werkdruk omlaag. De leerkracht kan afwisselen tussen klassikaal lesgeven, nadere instructie geven aan kleine groepjes, lesvoorbereiding en andere taken zoals oudergesprekken. De leraar staat er niet meer alleen voor; het breed samengestelde team is verantwoordelijk. Dat maakt het mogelijk nieuwe mensen voor het onderwijs te interesseren en huidige leerkrachten voor het onderwijs te behouden³⁰⁾. En dat geldt ook voor het tekort aan pedagogisch medewerkers; deze andere werkwijze maakt het mogelijk mensen uit andere sectoren te verleiden om op een kindcentrum te komen werken. Het werk van de pedagogisch medewerker wordt inhoudelijk boeiender, pedagogisch uitdagender en de medewerkers in de buitenschoolse opvang kunnen (eindelijk) volwaardige arbeidscontracten krijgen, waar ze nu vooral na schooltijd en in de schoolvakanties werken. Zie ook het advies Investeren in mensen van het platform de Toekomst van Arbeid.

"We moeten het werk anders organiseren. De leraar hoeft niet alles alleen te doen. Benut de expertise van het interprofessionele team."

Gijs van Rozendaal, voorzitter regiegroep Kindcentra 2020

28) Zie adviesrapport *Mét andere ogen*

29) Artikel *Leraar hoeft het niet alleen te doen*.

30) Binnen, maar ook buiten de kindcentra. Het aanbod van educatieve partners op het gebied van cultuur, sport, duurzaamheid, burgerschap, techniek etc. kan veel doelmatiger worden ingebed in het curriculum van de school en de activiteiten van de kinderopvang, in plaats van aanvullend zijn op onderwijs en kinderopvang, voor een selecte groep kinderen. 's-Hertogenbosch experimenteert hier al enige jaren mee onder de titel "Niet stapelen maar vervangen". Zo worden leerkrachten ontlast en niet extra belast met (nieuw) educatief aanbod van buiten.

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Tekorten jeugdzorg

In het ideale plaatje van kindcentra, zijn kinderen van jongs af aan in beeld en de vier- tot twaalfjarigen zijn langer dan nu en met een afwisselend programma op het kindcentrum. Dat biedt veel meer mogelijkheden voor organisaties van jeugd(gezondheids)zorg en jeugdhulp om samen met de andere professionals kinderen in hun reguliere- formele en informele- setting te ondersteunen en preventief te werk te gaan. Preventie is goedkoper dan curatief werken. Op termijn levert deze werkwijze ook besparingen op in de jeugdzorg en-hulp. Bovendien kan er door het anders organiseren van een schooldag meer rekening gehouden worden met de behoeften van kinderen, ieder kind is immers anders. [Zie verder thema 3.](#)

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Stimuleren kindcentra. [Zie thema 1.](#)
- Kinderopvang betrekken bij gemeentelijke oplossingen voor het lerarentekort.
- Het tekort aan professionals speelt in meerdere disciplines, kinderopvang, onderwijs, jeugdzorg. De gemeente kan- vanuit de verantwoordelijkheid voor arbeidsmarktbeleid- een aanjagende rol spelen om concurrentie tussen organisaties en sectoren te voorkomen en gezamenlijke oplossingen te stimuleren. Er zijn ook slimme allianties mogelijk met opleiders.

Uitgewerkt

- Artikel [Leraar hoeft het niet alleen te doen](#)
- Platform de Toekomst van Arbeid, [investeren in mensen](#) (2020)
- Mét andere ogen, [advies voor versnelling en bestendiging van samenwerking onderwijs-zorg-jeugd](#) (2018)

In het ideale plaatje van kindcentra, zijn kinderen van jongs af aan in het centrum. Kinderen van jongere leeftijd zijn langer dan nu en met een alwetend programma op het kindcentrum. Dat biedt veel meer mogelijkheden voor organisaties van jeugd(gezondheids)zorg en jeugdhulp om samen met de andere professionals kinderen in hun reguliere- formele en informele- setting te ondersteunen en preventief te werk te gaan. Preventie is goedkoper dan curatief werken. Op termijn levert deze werkwijze ook besparingen op in de jeugdzorg en-hulp. Bovendien kan er door het anders organiseren van een schooldag meer rekening gehouden worden met de behoeften van kinderen, ieder kind is immers anders. [Zie verder thema 3.](#)

Waar kan een gemeente op inzetten?

- Stimuleren kindcentra: [zie thema 1.](#)
- Kinderopvang betrekken bij gemeentelijke oplossingen voor het lerarentekort.
- Het tekort aan professionals speelt in meerdere disciplines, kinderopvang, onderwijs, jeugdzorg. De gemeente kan- vanuit de verantwoordelijkheid voor arbeidsmarktbeleid- een aanjagende rol spelen om concurrentie tussen organisaties en sectoren te voorkomen en gezamenlijke oplossingen te stimuleren. Er zijn ook slimme allianties mogelijk met opleiders.

Waarom?

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kans op gelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Kinderteer bereiken huisvesting

Woonruimte voor verzorgende ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Kindcentra 2020 en definities

Wat is Kindcentra 2020?

Kindcentra 2020 is een samenwerkingsverband (sinds 2014) van bestuurders uit primair onderwijs, kinderopvang, jeugdhulp en wethouders. Vier kopgroepen dragen Kindcentra 2020 en vaardigen bestuurders af naar de regiegroep Kindcentra 2020. Kindcentra 2020 wordt (tot medio 2021) financieel mogelijk gemaakt door Het Kinderopvangfonds. Kindcentra 2020 is onderdeel van PACT voor Kindcentra: een breed gedragen beweging om kindcentra te bevorderen en te faciliteren. PACT voor Kindcentra kent onder meer een kennistafel voor het broodnodige wetenschappelijke onderzoek, een opleidingentafel die het beroepsbeeld voor medewerkers in kindcentra formuleerde en werkt met ambassadeurs in het land die de praktijk versterken.

Definitie kindcentra

Kindcentra 2020 hanteert deze definitie: “een kindcentrum werkt volgens één pedagogische en educatieve visie, met één team en onder één leiding aan de ontwikkeling van kinderen van 0 tot en met 12 jaar. Kinderen worden in staat gesteld om hun talenten optimaal te ontwikkelen; doorlopende ontwikkelingslijnen, dagarrangementen en kindnabije zorg zijn inherent aan deze voorziening. Kindcentra zijn ‘communities’, waar intensief wordt samengewerkt met zorg en welzijn. Pedagogische professionals in deze Kindcentra 2020 werken vanuit het belang van de kinderen, met kennis vanuit verschillende disciplines”.

Wat wil Kindcentra 2020?

Om bovenstaande visie te kunnen realiseren zijn er randvoorwaarden nodig:

- Een recht op toegang tot kinderopvang voor alle kinderen onder vier jaar.
- Een recht op toegang tot kinderopvang voor alle kinderen van vier tot twaalf jaar.
- De mogelijkheid om kindcentra te vormen (waar vanuit één organisatie zowel primair onderwijs aangeboden kan worden als kinderopvang).

De uitwerking zoals geformuleerd door het [platform de Toekomst van Arbeid](#) maakt de wensen van Kindcentra 2020 concreet.

Waarom?

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

33

Kinderopvang

Algemene informatie

Kinderopvang is anders georganiseerd dan onderwijs. De Wet kinderopvang regelt de kinderopvang. Kinderopvang is dagopvang (0-4 jaar), peuteropvang (2-4 jaar), buitenschoolse opvang (4-12 jaar) en gastouderopvang (0-12 jaar). Ook voorschoolse educatie is kinderopvang, daar gelden aanvullende eisen, aanvullend op de eisen die aan kinderopvang gesteld worden. Kinderopvang is toegankelijk voor ouders die werken of studeren. Deze ouders kopen kinderopvang in en krijgen een deel - afhankelijk van hun inkomen - van de kosten terug van de belastingdienst Toeslagen (dat systeem staat overigens enorm onder druk). Gemeenten betalen de kinderopvang voor ouders van peuters (vanaf twee of tweeënhalf jaar) die geen recht op kinderopvangtoeslag hebben, bijvoorbeeld als het doelgroepkinderen betreft (16 uur per week) of als slechts één of geen van beide ouders werkt (vaak 5 à 8 uur per week). Kinderen van nul tot twaalf jaar die geen recht hebben op kinderopvangtoeslag of op een gemeentelijke bijdrage kunnen niet naar de kinderopvang, tenzij ouders het volle pond betalen of onder de gemeentelijke regeling sociaal medische indicatie vallen.

Het recht op kinderopvangtoeslag is gekoppeld aan het hebben van werk of aan studeren. Dat maakt dat kinderopvang erg afhankelijk is van conjuncturele schommelingen. Raakt één van de ouders werkloos, dan vervalt het recht op toeslag. En dat is niet in het belang van de ontwikkeling van kinderen. Of zoals staatssecretaris Van Ark het formuleerde (d.d. 6 juli 2020) "Tegelijkertijd is een stabiel overheidsbeleid een randvoorwaarde voor het goed functioneren van het stelsel en vormt de conjunctuurgevoeligheid van de kinderopvang een risico."³¹⁾

De rijksoverheid stelt eisen aan de kwaliteit en de organisatie van de kinderopvang. De GGD houdt toezicht, de gemeente handhaaft. De gemeente kan een (beperkte) rol pakken waar het gaat om knelpunten tussen verouderde wetgeving en vernieuwende praktijken in kindcentra waar integraal wordt samengewerkt tussen kinderopvang en onderwijs.

Kinderopvangorganisaties krijgen subsidie van de gemeente voor de uitvoering van de voorschoolse educatie en voor het peuterwerk. De wijze waarop dit wordt gesubsidieerd verschilt per gemeente. Borging van de voor- en vroegschoolse educatie in kindcentra middels doorgaande ontwikkellijnen kan onderdeel zijn van het gemeentelijk subsidiebeleid. [Zie thema 2.](#)

Belang van kinderopvang

De opvatting dat kinderopvang meer is dan een arbeidsmarktinstrument en ook goed is voor de ontwikkeling van kinderen doet steeds meer opgeld. Het belang van kinderopvang voor kinderen (ook voor de jongste) is wetenschappelijk onderbouwd. Zie onder meer het rapport Gelijk goed van start van de SER (2016) en Investeren in mensen van het platform de Toekomst van Arbeid (2020). Het denken over kinderopvang is volop in beweging. Ook bij ambtelijk en politiek Den Haag borrelt er van alles. Het Kabinet stuurde in december 2020 de eindrapportage Scenariostudie Vormgeving Kindvoorzieningen³²⁾ (SVK) naar de Tweede Kamer. Het kabinet verkent scenario's voor ons stelsel van kindvoorzieningen - van alles bij het oude laten tot een basisvoorziening - en legt mogelijke scenario's langs een driedelige meetlat: zijn onze kindvoorzieningen goed voor de ontwikkeling van kinderen én goed voor de arbeidsparticipatie én is de uitvoering eenvoudig? Deze meetlat laat zien dat niets doen de slechtste optie is. Een volgend kabinet zal hier knopen over door moeten hakken.

De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang is hoog. Zie ook de brief van staatssecretaris Van Ark aan de Kamer (d.d. 6 juli 2020): "Internationaal heeft de Nederlandse kinderopvang zelfs een toppositie. Kinderopvang in Nederland kan daarmee echt een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van kinderen. Vooral kinderen die risico lopen op een achterstand hebben baat bij kinderopvang."³³⁾

³¹⁾ De reflectiebrief van Van Ark aan de Tweede Kamer (vind je [hier](#)).
³²⁾ Eindrapportage Scenariostudie Vormgeving Kindvoorzieningen

³³⁾ De reflectiebrief van Van Ark aan de Tweede Kamer (vind je [hier](#)).

Optimale ontwikkeling van kinderen

Vergroten kansengelijkheid

Verbinden en inzetten op preventie

Efficiënter benutten huisvesting

Woonklimaat en ontzorgen ouders

Naar nieuwe oplossingen

Kindcentra 2020 en definities

Kinderopvang

Kinderopvang kan geboden worden door stichtingen, bv's, eenmanszaken en meer. De Wet kinderopvang kent maar één 'soort' kinderopvang. Door de wijze waarop kinderopvang is georganiseerd, is kinderopvang formeel een marktsector. De sector kent meerdere brancheorganisaties: gericht op algemene kinderopvangorganisaties of gericht op de meer maatschappelijk georiënteerde kinderopvang. Overigens zijn er initiatieven gaande om van de kinderopvang een meer publiek georganiseerde sector te maken. Zie onder meer het Wetsvoorstel dat bij GroenLinks, PvdA en de SP in de maak is³⁴⁾. Dit zijn de grote lijnen van ons stelsel voor kinderopvang, de praktijk is vele malen complexer.

Waar kan een gemeente op inzetten?

Hoe kan een gemeente zich verhouden tot deze (formeel commerciële) sector? Gemeenten mogen geen onderscheid maken tussen de verschillende soorten kinderopvang; subsidies worden aan iedere organisatie die aan de eisen voldoet toegekend. Staatssteun is niet toegestaan. Maar dat wil niet zeggen dat gemeenten kinderopvang niet kunnen zien als onbetwist onderdeel van het leven van een kind. Nodig voor de ontwikkeling van kinderen. Het manifest Veranker de unieke expertise van kinderopvang beschrijft de expertise van de kinderopvang. Kinderopvang kan een rol spelen bij het 'spelenderwijs' ontwikkelen van het jonge kind, bij de brede talentontwikkeling van het oudere kind en ondersteunt ouders die arbeid en zorg willen combineren. De uitdagingen waar gemeenten voor staan kunnen niet meer binnen de 'eigen kokers' van de verschillende werksoorten opgelost worden. Samen staan partijen sterker.

- Denk bijvoorbeeld aan uitdagingen als de toenemende kansengelijkheid, het lerarentekort en de werkdruk. Zie [thema 1](#) en [thema 6](#).

- Denk aan het ontzorgen van ouders en het creëren van een aantrekkelijk woonklimaat. Zie [thema 5](#).
- Kind en gezin al op heel jonge leeftijd zien en kennen, preventief werken, voorkomt zwaardere zorg op latere leeftijd en hogere zorgkosten in de toekomst. Zie [thema 3](#).
- Medewerkers van de buitenschoolse opvang, van educatieve instellingen en leerkrachten samen aan de brede talentontwikkeling van kinderen laten werken, zodat ze gezamenlijk een antwoord kunnen formuleren op het groeiende schaduwonderwijs en de selectieve toegankelijkheid van talentontwikkende activiteiten. Zie [thema 1](#) en [thema 2](#).
- Een gemeente kan in het IHP aandacht besteden aan kindcentra en kinderopvang. Zie [thema 4](#).

Achtergrond:

- [De Wet kinderopvang](#)
- [Besluit Kwaliteit Kinderopvang](#)
- [Besluit Kwaliteit voorschoolse educatie](#)
- [Besluit Toeslagen kinderopvang](#)
- [Veranderingen kinderopvang](#)
- [Manifest Veranker de unieke expertise van kinderopvang](#)
- [Ruimte-OK](#)
- [Brancheorganisatie Kinderopvang](#)
- [Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang](#)
- [Sociaal Werk Nederland](#)

COLOFON

Handreiking van PACT voor Kindcentra, in samenwerking met Zunderdorp Beleidsadvies en Management

Gepubliceerd op www.pactvoorkindcentra.nl
December 2020

Tekst:

- Maaike Zunderdorp (Bureau Zunderdorp en coördinatie Kopgroep wethouders voor Kindcentra)
- Maaike Vaes en Janny Reitsma (PACT voor Kindcentra)
- Het Kinderopvangfonds Gijs van Rozendaal en Els Rienstra

Vormgeving en productie: O₂ Communicatie

Voor meer informatie: info@pactvoorkindcentra.nl

Met dank aan:

- Marcelle Hendrickx (wethouder Tilburg)
- Samir Bashara (wethouder Hoorn)
- Ruud Grondel (oud-wethouder Diemen)
- René Peeters (landelijk bestuurlijk ambassadeur programma Mét andere ogen, oud-wethouder Almere)
- Marcel Rovers (voormalig beleidsmedewerker Den Bosch)
- Hanny Voskuylen (beleidsmedewerker Leeuwarden)
- Ineke van der Meer (beleidsmedewerker Zoetermeer)
- Els Rienstra (bestuur Het Kinderopvangfonds)
- Gijs van Rozendaal (voorzitter PACT voor Kindcentra, Het Kinderopvangfonds)
- Rein Zunderdorp (adviseur, lid regiegroep Kindcentra 2020)
- Kopgroep wethouders voor Kindcentra
- Ambassadeurs PACT voor Kindcentra

PACT voor Kindcentra is een project van **HETKINDEROPVANGFONDS**

PACT voor Kindcentra bouwt voort op

Kindcentra 2020

www.pactvoorkindcentra.nl